

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo

VARSTVO PROSTOŽIVEČIH ŽIVALI V EU

Slađana Mlađenović

Ljubljana, oktober 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO

DIPLOMSKO DELO

VARSTVO PROSTOŽIVEČIH ŽIVALI V EU

Kandidatka: Slađana Mlađenović
Vpisna številka: 04036362
Študijski program: Univerzitetni študijski program prve stopnje Uprava (UN)
Mentor: izr. prof. dr. Alenka Kuhelj

Ljubljana, oktober 2013

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Slađana Mlađenović, študentka univerzitetnega študijskega programa prve stopnje, Uprava (UN), z vpisno številko 04036362, sem avtorica diplomskega dela z naslovom: **Varstvo prostoživečih živali v EU.**

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je priloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbela, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo, in sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerimi so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Uradni list RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala: Maša Zevnik, univ. dipl. slov.

Ljubljana, 1. 10. 2013

Podpis avtorice:

POVZETEK

Diplomsko delo proučuje zakonodajo Evropske unije, podrobneje pa Avstrije, Združenega kraljestva in Slovenije na področju varstva prostoživečih živali.

Evropska unija s svojimi uredbami in direktivami skrbi, da njene članice izboljšujejo in dopolnjujejo zakonodajo. Tako so vse tri omenjene države uvedle *Uredbo Sveta 338/97/ES o varstvu prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst z zakonsko ureditvijo trgovine z njimi*, *Direktivo Sveta 92/43/EGS o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst* in *Direktivo 2009/147/ES Evropskega parlamenta in Sveta o ohranjanju prosto živečih ptic*. Poleg uredb in direktiv EU pa vse tri države tudi same s svojimi zakoni in predpisi skrbijo za zaščito prostoživečih živali in ohranjanje biotske raznovrstnosti.

Namen diplomskega dela je predstaviti, opisati in primerjati zakone izbranih držav, cilj pa je ugotoviti, ali so ti zakoni zadostni. Na osnovi primerjav so preverjene tudi 3 delovne hipoteze. Potrjeni sta bili prva hipoteza, ki pravi, da se problemi pojavljajo že pri opredelitvi pojma »prostoživeče živali« in pri vprašanju, ali živali sploh lahko imajo pravice na podlagi zakona, in druga hipoteza, ki pravi, da zakoni na področju zaščite prostoživečih živali niso zadostni. Tretja hipoteza, ki pravi, da v primerjavi z drugimi evropskimi državami v Sloveniji še vedno ni omogočena ustrezna zaščita prostoživečih živali, je bila zavrnjena, saj so v diplomskem delu predstavljeni številni zakoni, ki kažejo na to, da se slovenska zakonodaja lahko primerja z zakonodajami ostalih držav.

Ključne besede: prostoživeče živali, varstvo živali, zakonodaja in predpisi, primerjava zakonskih aktov, Evropska unija in Slovenija

SUMMARY

Protection of wildlife in the EU

This thesis deals with legislation of the European Union, Austria, United Kingdom and Slovenia in the field of protection of the wildlife.

The European Union with its regulations and directives ensures that its members enhance and complement their legislation. Thus, all three countries adopted the *Council Regulation (EC) No 338/97 on the protection of species of wild fauna and flora by regulating trade therein*, *Council Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora* and *Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council on the conservation of wild birds*. In addition to EU regulations and directives, all three countries have their own laws provided for the protection of wildlife and conservation of biodiversity.

The purpose of the thesis is to present, describe and compare the laws of selected countries, with the aim to determine whether these laws are sufficient. Based on comparisons were also examined three working hypotheses. Confirmed were the first hypothesis, which states that problems arise already in the definition of "wildlife" and in the question of whether animals can have all the rights under the law, and the second hypothesis, which states that the laws on the protection of wild animals are not sufficient. The third hypothesis, which says that in comparison with other European countries in Slovenia is still not offered adequate protection of wild animals, was rejected because the thesis presents a number of laws, which suggest that the Slovenian legislation can be compared with the laws of other countries.

Key words: wildlife, animal protection, legislation and regulations, comparison of legislative acts, European Union and Slovenia

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA.....	III
POVZETEK.....	V
SUMMARY.....	VI
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC.....	IX
1 UVOD.....	1
2 METODOLOŠKO HIPOTETIČNI OKVIR.....	3
2.1 NAMEN IN PREDMET TEME.....	3
2.2 HIPOTEZE.....	3
2.3 STRUKTURA DELA IN UPORABLJENA METODOLOGIJA.....	3
3 OPREDELITEV POJMOV.....	5
4 VARSTVO PROSTOŽIVEČIH ŽIVALI.....	7
5 PRAVNA UREDITEV VARSTVA ŽIVALI V EVROPSKI UNIJI.....	8
5.1 UREDBA SVETA 338/97/ES O VARSTVU PROSTO ŽIVEČIH ŽIVALSKIH IN RASTLINSKIH VRST Z ZAKONSKO UREDITVIJO TRGOVINE Z NJIMI.....	9
5.2 DIREKTIVA SVETA 92/43/EGS O OHRANJANJU NARAVNIH HABITATOV TER PROSTO ŽIVEČIH ŽIVALSKIH IN RASTLINSKIH VRST.....	9
5.3 DIREKTIVA 2009/147/ES EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA O OHRANJANJU PROSTO ŽIVEČIH PTIC.....	10
6 PRAVNA UREDITEV VARSTVA ŽIVALI V AVSTRIJI.....	11
6.1 PRAVNI VIRI.....	11
6.1.1 ZVEZNI USTAVNI ZAKON.....	12
6.1.2 ZVEZNI ZAKON O ZAŠČITI ŽIVALI.....	12
6.1.3 ZAKON O PRESOJI VPLIVA NA OKOLJE.....	13
6.2 PRISTOJNOSTI IN NADZOR.....	13
7 PRAVNA UREDITEV VARSTVA ŽIVALI V ZDRUŽENEM KRALJESTVU.....	14
7.1 PRAVNI VIRI.....	14
7.1.1 ZAKON O PROSTOŽIVEČIH ŽIVALSKIH IN RASTLINSKIH VRSTAH TER PODEŽELJU.....	15
7.1.2 ZAKON O PODEŽELJU IN PRAVICAH DO JAVNIH POTI.....	16
7.1.3 ZAKON O NARAVNEM OKOLJU IN PODEŽELJSKIH SKUPNOSTIH.....	16
7.1.4 ZAKON O OHRANJANJU NARAVE (ŠKOTSKA).....	16
7.1.5 SKLEP O PROSTOŽIVEČIH ŽIVALSKIH IN RASTLINSKIH VRSTAH (SEVERNA IRSKA).....	17
7.1.6 SKLEP O OHRANJANJU NARAVE IN REKREACIJSKIH ZEMLJIŠČ (SEVERNA IRSKA).....	17
7.2 PRISTOJNOSTI IN NADZOR.....	17
8 PRAVNA UREDITEV VARSTVA ŽIVALI V SLOVENIJI.....	19
8.1 ZAKONODAJA V SLOVENIJI.....	19
8.2 USTAVA REPUBLIKE SLOVENIJE.....	19

8.3	ZAKONODAJA V ZVEZI Z VARSTVOM PROSTOŽIVEČIH ŽIVALSKIH VRST	20
8.3.1	ZAKON O ZAŠČITI ŽIVALI	20
8.3.2	ZAKON O VARSTVU OKOLJA.....	20
8.3.3	ZAKON O OHRANJANJU NARAVE	21
8.3.4	UREDBA O ZAVAROVANIH PROSTO ŽIVEČIH ŽIVALSKIH VRSTAH	23
8.3.5	UREDBA O ZATOČIŠČU ZA ŽIVALI PROSTO ŽIVEČIH VRST	23
8.3.6	UREDBA O RAVNANJU IN NAČINIH VARSTVA PRI TRGOVINI Z ŽIVALSKIMI IN RASTLINSKIMI VRSTAMI.....	23
8.3.7	UREDBA O ŽIVALSKEM VRTU IN ŽIVALSKEMU VRTU PODOBNEM PROSTORU	24
8.3.8	ODREDBA O BIVALNIH RAZMERAH IN OSKRBI ŽIVALI PROSTOŽIVEČIH VRST V UJETNIŠTVU.....	24
8.3.9	PRAVILNIK O UVRSTITVI OGROŽENIH RASTLINSKIH IN ŽIVALSKIH VRST V RDEČI SEZNAM.....	24
8.3.10	PRAVILNIK O OZNAČEVANJU ŽIVALI PROSTO ŽIVEČIH VRST V UJETNIŠTVU	25
8.3.11	PRAVILNIK O PROSTO ŽIVEČIH ŽIVALSKIH VRSTAH, ZA KATERE NI TREBA PRIDOBITI DOVOLJENJA ZA GOJITEV.....	25
8.3.12	PRAVILNIK O VODENJU EVIDENCE O TRGOVINI Z ŽIVALMI PROSTO ŽIVEČIH VRST	25
8.4	MEDNARODNO PRAVO NA PODROČJU PROSTOŽIVEČIH ŽIVALI	25
8.4.1	BERNSKA KONVENCIJA.....	26
8.4.2	KONVENCIJA O MEDNARODNI TRGOVINI Z OGROŽENIMI PROSTO ŽIVEČIMI ŽIVALSKIMI VRSTAMI IN RASTLINSKIMI VRSTAMI (CITES)	26
8.4.3	KONVENCIJA O BIOLOŠKI RAZNOVRSTNOSTI	26
8.4.4	KONVENCIJA O VARSTVU SELITVENIH VRST PROSTO ŽIVEČIH ŽIVALI ALI BONSKA KONVENCIJA.....	27
8.5	PRISTOJNOSTI IN NADZOR.....	27
9	PRIMERJAVA DRŽAV IN ZAKONODAJNE UREDITVE VARSTVA ŽIVALI.....	28
9.1	PRIMERJAVA ZAKONODAJE ZDRUŽENEGA KRALJESTVA, AVSTRIJE IN SLOVENIJE.....	28
9.2	PREVERJANJE HIPOTEZ	29
10	ZAKLJUČEK.....	31
	LITERATURA IN VIRI	33

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

Kratica Pomen kratice

ABS	Dostop in delitev koristi
ARSO	Agencija Republike Slovenije za okolje
BROŽPVU	Odredba o bivalnih razmerah in oskrbi živali prostoživečih vrst v ujetništvu
B-VG	Zvezni ustavni zakon (Avstrija)
CBD	Konvencija o biološki raznovrstnosti
CITES	Konvencija o mednarodni trgovini z ogroženimi prosto živečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami
CRoW	Zakon o naravnem okolju in podeželskih skupnostih (Združeno kraljestvo)
DEFRA	Oddelek za okolje, hrano in podeželje (Združeno kraljestvo)
EGS	Evropska gospodarska skupnost, ustanovljena 1. januarja 1958; od leta 1992 z Maastrichtsko pogodbo imenovana Evropska skupnost (ES)
ES	Evropski Svet (ES)
EU	Evropska unija
JNCC	Skupni komite za ohranjanje narave
MKBR	Zakon o ratifikaciji Konvencije o biološki raznovrstnosti
MKVSVPZ	Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu selitvenih vrst prostoživečih živali
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
MZZ	Ministrstvo za zunanje zadeve
OŽPŽU	Pravilnik o označevanju živali prosto živečih vrst v ujetništvu
PŽŽVDG	Pravilnik o prosto živečih živalskih vrstah, za katere ni treba pridobiti dovoljenja za gojitev
RNVTŽRV	Uredba o ravnanju in načinih varstva pri trgovini z živalskimi in rastlinskimi vrstami
TSchG	Zvezni zakon o zaščiti živali (Avstrija)
UORŽVRS	Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam
UPB	Uradno prečiščeno besedilo
URS	Ustava Republike Slovenije

V tujem jeziku

angl. <i>Access and Benefit Sharing</i>
angl. <i>Slovenian Environment Agency</i>
nem. <i>Bundes-Verfassungsgesetz</i>
angl. <i>Convention on Biological Diversity</i>
angl. <i>Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora</i>
angl. <i>Countryside and Rights of Way Act</i>
angl. <i>Department for Environment, Food and Rural Affairs</i>
angl. <i>European Economic Community (EEC),</i>
angl. <i>European Community (EC)</i>
angl. <i>European Council (EC)</i>
angl. <i>European Union</i>
angl. <i>Joint Nature Conservation Committee</i>
angl. <i>Act Ratifying the Convention on Biological Diversity</i>
angl. <i>Act Ratifying the Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals</i>
angl. <i>Ministry of the Environment and Spatial Planning</i>
angl. <i>Ministry of Foreign Affairs</i>
nem. <i>Bundesgesetz über den Schutz der Tiere</i>
angl. <i>Constitution of the Republic of Slovenia</i>

Kratica	Pomen kratice	V tujem jeziku
UVPG	Zakon o presoji vpliva na okolje (Avstrija)	nem. <i>Gesetz über die Umweltverträglichkeitsprüfung</i>
VETŽPŽV	Pravilnik o vodenju evidence o trgovini z živalmi prosto živečih vrst	
VGT	Združenje proti tovarnam živali	nem. <i>Verein Gegen Tierfabriken</i>
ZDLov	Zakon o divjadi in lovstvu	angl. <i>Wild Game and Hunting Act</i>
ZON	Zakon o ohranjanju narave	angl. <i>Nature Conservation Act</i>
ZPNačrt	Zakon o prostorskem načrtovanju	angl. <i>Spatial Planning Act</i>
ZPŽŽV	Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah	
ZVO	Zakon o varstvu okolja	angl. <i>Environment Protection Act</i>
ZZZiv	Zakon o zaščiti živali	angl. <i>Animal Protection Act</i>
ZŽPŽV	Uredba o zatočišču za živali prosto živečih vrst	
ŽVŽVPP	Uredba o živalskem vrtu in živalskem vrtu podobnem prostoru	

1 UVOD

Kot prostovoljka pomagam v Društvu za zaščito živali Ljubljana pri zbiranju sredstev za pomoč različnim zavetiščem za živali in velikokrat se zgodi, da me začnejo nekateri zaradi tega celo obsojati. Sprašujejo, zakaj svoj čas namenjam pomoči živalim, ali ne bi bilo bolj pametno ves ta trud in čas nameniti izboljšanju položaja človeka. Pri nas je ogromno lačnih otrok, mladih v stiski in staršev brez službe, ki so na robu preživetja.

Vse to je res in vsak si v stiski zasluži pomoč – tudi živali. Menim, da zapuščene, mučene in lačne živali veliko bolj potrebujejo nekoga, ki se bo zavzel zanje in za njihove pravice. Prevečkrat sem brala o izživljanju nad njimi iz čistega dolgčasa, preveč je malomarnih lastnikov, ki ne pomislijo, da je skrb za žival zahtevno in odgovorno delo, preveč je ljudi, ki v živalih vidijo le korist in zaslužek in ne pomislijo, da so to čuteča bitja, ki jim s takšnim ravnanjem povzročajo bolečino. Ker nisem želela biti le ena od tistih, ki jim je takšna situacija neprijetna in se le obrnejo stran, sem se odločila, da se bom po svojih močeh trudila za izboljšanje trenutnega stanja.

Ko nekateri še vedno ne razumejo, zakaj tako čutim in zakaj to počnem, dobim občutek, da živimo v svetu, kjer je vse manj prostora za živali. Pozabljamo, da so enakovredne prebivalke našega planeta in si zaslužijo dostojno življenje. Izgubili smo stik z ostalim življenjem na našem planetu in se povzdignili v gospodarje. Agresivno posegamo v naravno okolje prostoživečih živali in jih potiskamo na rob izumrtja. Narava in vse, kar je v njej, je postala naša lastnina in sredstvo za doseganje ciljev.

Vendar kljub vsemu opažam, da je takih, ki si prizadevajo izboljšati trenutno situacijo, vedno več. Veliko je mednarodnih pogodb, združenj, nagrad državam za prizadevanje izboljšanja situacije na tem področju. Na državni ravni se sprejemajo zakoni za zaščito narave in živali, vedno več je tudi društev, ki prav tako želijo pomagati.

In vsaka pomoč je dobrodošla, saj je ohranjanje biotske raznovrstnosti vedno težja in tudi vedno bolj pomembna naloga, ki bi se je moral zavedati vsak posameznik. Ker se tega še vedno, na žalost, ne zavedajo vsi in ne premorejo sposobnosti moralnega presojanja, so tu zakoni, ki ščitijo živali. Skozi svoje diplomsko delo želim ugotoviti, kateri so ti zakoni in predpisi in ali služijo svojemu namenu.

Med seboj bom primerjala zakonsko podlago za zaščito prostoživečih živali v treh državah članicah Evropske unije in v Evropski uniji na splošno. Države, katerih zakoni so v diplomskem delu povzeti in primerjani med seboj, so Avstrija, Združeno kraljestvo in Slovenija.

Večji del diplomskega dela je posvečen pravni ureditvi varstva živali v posamičnih državah in v sklepnem delu tudi primerjavi zakonov med državami. Skozi zakone bom poskušala ugotoviti, kolikšna je mera odgovornosti sodobne družbe do živali.

V Društvu za osvoboditev živali in njihove pravice menijo, da je kljub sprejetju *Zakona o zaščiti živali* leta 1999 položaj živali v Sloveniji skrajno slab. »Letno je na desetisoče živali pobitih v gozdovih in na poljih, več milijonov živali trpi in umira v masovni živinoreji, tisoče in tisoče živali je grozljivo mučenih v laboratorijskih poskusih, nehumani transporti živali se nadaljujejo. Trpijo oz. so mučene tudi mnoge hišne živali« (Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice, 2013).

2 METODOLOŠKO HIPOTETIČNI OKVIR

Metodološko hipotetični okvir diplomskega dela predstavi namen izbrane teme, delovne hipoteze, ki bodo preverjene v raziskovalnem delu in na osnovi katerih bodo oblikovani zaključki v sklepnem delu. V metodološko hipotetičnem okviru sta predstavljeni tudi struktura diplomskega dela in uporabljena metodologija.

2.1 NAMEN IN PREDMET TEME

Namen diplomskega dela je ugotoviti, kakšno je stanje na področju zaščite prostoživečih živali v Sloveniji in kako je to področje urejeno v Evropski uniji. Primerjala bom pravno ureditev v Sloveniji, Avstriji in Veliki Britaniji, ki sta prav tako članici Evropske unije. Zanima me, ali je pravna ureditev prostoživečih živali v Sloveniji celovita in obsežna. Poskušala bom poiskati pomanjkljivosti pravnih aktov in ugotoviti, zakaj je do njih prišlo.

Cilj diplomskega dela je ugotoviti, ali so zakoni skladni med seboj in kako dobro je Slovenija z zakoni poskrbela za živali in njihovo naravno okolje.

2.2 HIPOTEZE

Raziskovalni del diplomskega dela temelji na treh hipotezah:

1. hipoteza: *Problemi se pojavljajo že pri opredelitvi pojma »prostoživeče živali« in pri vprašanju, ali živali sploh lahko imajo pravice na podlagi zakona.*
2. hipoteza: *Zakoni na področju zaščite prostoživečih živali niso zadostni.*
3. hipoteza: *V primerjavi z drugimi evropskimi državami v Sloveniji še vedno ni omogočena ustrezna zaščita prostoživečih živali.*

Pričakujem, da bom skozi diplomsko delo ugotovila, da zakoni na področju zaščite živali niso zadostni in da je preveč prostora za prosto razlago, ki se jo velikokrat zlorablja. Do problemov in nesoglasij prihaja že pri statusu živali v pravni teoriji. Razvidno bo, da se da na tem področju narediti še zelo veliko in da premalo pozornosti posvečamo biotski raznovrstnosti, kamor spadajo tako živali kot okolje, saj eno brez drugega ne gre.

2.3 STRUKTURA DELA IN UPORABLJENA METODOLOGIJA

Diplomsko delo obsega deset poglavij. Uvodu sledita v drugem poglavju opredelitev metodološko hipotetičnega okvira in opredelitev pojmov v tretjem poglavju. Četrto poglavje se poglobljeno posveča varstvu prostoživečih živali. V petem poglavju je predstavljena pravna ureditev varstva živali v Evropski uniji, podrobneje pa je v šestem poglavju raziskana pravna ureditev varstva živali v Avstriji, v sedmem pa pravna ureditev v Združenem kraljestvu. V osmem poglavju je predstavljena pravna ureditev varstva živali v Sloveniji, in sicer na podlagi Ustave RS ter zakonskih aktov in podrejenih predpisov, predstavljeno pa je tudi mednarodno pravo s tega področja, ki ga povzema slovenska

zakonodaja. V devetem poglavju je prikazana primerjava obravnavanih držav in njihovih zakonodaj. V zaključku so podane ugotovitve raziskave in sklepne misli.

Pri izdelavi diplomskega dela je najpogosteje uporabljena deskriptivna metoda, ki izhaja iz poglobljenega študija strokovnega gradiva – primarnih in sekundarnih virov. Komparativna metoda je v segmentih primerjave trditev in ugotovitev različnih avtorjev. Z metodo kompilacije so povzeta opažanja, stališča in sklepi drugih avtorjev. Preverjanje delovnih hipotez je bilo izvedeno z induktivno-deduktivno metodo sklepanja.

3 OPREDELITEV POJMOV

Živali so živi vretenčarji razen človeka (ZZZiv-UPB3, 2013).¹

Prostoživeče živali so živali prostoživečih živalskih vrst, kot jih določa zakon, ki ureja ohranjanje narave. To so tiste živali, ki niso nastale z biotehnološkim poseganjem v dedne zasnove ali z umetnim izborom in lahko, neodvisno od človeka, živijo prosto v naravi (ZZZiv-UPB3, 2013).

Nevarne živali so tiste, ki zaradi svoje neobvladljivosti ogrožajo okolico, oziroma kažejo napadalno vedenje do človeka (ZZZiv-UPB3, 2013).

Ogrožena živalska ali rastlinska vrsta je tista, katere obstoj je v nevarnosti in je opredeljena v rdečem seznamu ogroženih živalskih ali rastlinskih vrst. Živalske in rastlinske vrste so v rdečem seznamu razporejene po kategorijah ogroženosti (ZON-UPB2, 2004).

Biotska raznovrstnost je raznovrstnost živih organizmov, vključuje raznovrstnost znotraj vrst in med različnimi vrstami, gensko raznovrstnost in raznovrstnost ekosistemov (ZON-UPB2, 2004).

Ukrepi ohranjanja biotske raznovrstnosti so tisti, s katerimi se ureja varstvo prosto živečih rastlinskih in živalskih vrst, vključno z njihovim genskim materialom, habitatom in ekosistemi, s čimer se zagotavlja ohranjanje naravnega ravnovesja. Ukrepi ohranjanja biotske raznovrstnosti se vključujejo v urejanje prostora, rabo in izkoriščanje naravnih dobrin ter v ukrepe varstva kulturne dediščine na način, kot ga določa zakon (ZON-UPB2, 2004).

Naravno ravnovesje je stanje medsebojno uravnoveženih odnosov in vplivov živih bitij med seboj, ki je porušeno takrat, ko poseg uniči kakovostno strukturo življenjske združbe rastlinskih ali živalskih vrst (ZON-UPB2, 2004).

Zatočišče je prostor, namenjen začasni oskrbi oziroma zdravljenju bolnih ali ranjenih živali, zapuščenih mladičev, ki sami še niso sposobni preživeti v naravi, ter živali, ki so bile odvzete imetniku zaradi protipravnega zadrževanja v ujetništvu, nedovoljene trgovine, izvoza, uvoza ali zaradi drugih, z zakonom določenih razlogov (Uredba ZŽPŽV, 2002).

¹ Definicija živali je kot pravni pojem bistveno ožja od definicije v biologiji. Kraljstvo je v biologiji najvišja oziroma skoraj najvišja enota v sistematiki organizmov. Najprej je znanost razlikovala dve kraljestvi: živali (lat. Animalia) in rastline (lat. Plantae), kasneje še več, od leta 1977 jih je 6. Najpogosteje pa uvrščamo kraljestvo živali kot enega od petih kraljestev živih bitij, ki so bila opredeljena leta 1959. Vretenčarji so v znanstveni klasifikaciji živih bitij poddebljo v deblu strunarjev, ki pripadajo kraljestvu živali ([http://sl.wikipedia.org/wiki/Kraljestvo_\(biologija\)](http://sl.wikipedia.org/wiki/Kraljestvo_(biologija))).

Ustrezna oskrba živali pomeni, da se jo neguje tako, da so upoštevane njene fiziološke, etološke in druge biološke potrebe. Pobeg ji je onemogočen, zagotovljeni morajo biti splošni veterinarsko-sanitarni pogoji (Odredba BROŽPVU, 2001).

Mučenje živali je vsako ravnanje ali opustitev ravnanja, storjeno naklepno, ki živali povzroči hujšo poškodbo ali dalj časa trajajoče trpljenje ali škodi njenemu zdravju. Za mučenje se smatra tudi nepotrebna ali neprimerna usmrtitev živali (ZZZiv-UPB3, 2013).

Rdeči seznam je seznam ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, razporejen po kategorijah in podkategorijah ogroženosti (Pravilnik UORŽVRS, 2002).²

² Podatki o ogroženosti, zbrani na rdečih seznamih, kažejo, da so v Sloveniji najbolj ogrožene dvoživke in plazilci. Najpomembnejši vzrok ogroženosti rastlinskih in živalskih vrst je spreminjanje življenjskega prostora, z onesnaževanjem vred, vzroki so podobni kot pri ogroženosti habitatnih tipov (MOP-ARSO, 2001, str. x).

4 VARSTVO PROSTOŽIVEČIH ŽIVALI

Varstvo prostoživečih živali postaja z vedno večjim poseganjem človeka v naravo velik problem. Različne živalske in rastlinske vrste trenutno izgubljam 10.000-krat hitreje, kot je njihova naravna stopnja izumiranja. Glavni razlog za to je relativno nov trend spreminjanja, drobljenja in uničevanja njihovih naravnih habitatov, ki jih povzročajo človeške aktivnosti, kot so kmetijstvo, gozdarstvo, promet in industrija (Houses of parliament, 2011).

Vendar se v zadnjih letih pojavlja vedno več dobrih novic, ki kažejo na to, da ljudje vendarle premoremo sočutje do živali, da jih želimo zaščititi in vidimo, da so to čuteča bitja, ki se zavedajo sveta okoli sebe.

V Indiji od letošnjega leta ne bo več akvarijev, v katerih bi kot turistična atrakcija nastopali delfini. Zaprli bodo vse parke z omenjenimi živalmi in prepovedali tudi katero koli drugo uporabo delfinov in ork v komercialne namene. Za to prepoved je zaslužno indijsko ministrstvo za okolje in gozdove, ki je uslišalo prošnje aktivistov, ki so dlje časa protestirali pred različnimi parki z delfini. Indijska vlada verjame, da so kiti in delfini izjemno inteligentni in občutljivi in bi se jih moralo upoštevati kot »ne-človeške osebe« s svojimi specifičnimi pravicami.³ Indija je sedaj četrta država, poleg Kostarike, Madžarske in Čila, ki je prepovedala uporabo delfinov in kitov v komercialne namene (Curtin, 2013).

Vlada v Kostariki namerava zapreti nacionalne živalske vrtove. Okoljski minister Rene Castro pravi, da bodo šli s tem v novo smer, s katero želijo zaščititi živalske vrste. Ta odločitev je le eden od korakov Kostarike, ki si izjemno prizadeva, da bi zaščitila živalske vrste. Že pred več kot desetletjem so prepovedali cirkuse z živalmi, prav tako pa je prepovedan tudi športni lov (Sal, 2013).

V nadaljevanju bom raziskala, kako je za varstvo živali s pravno ureditvijo poskrbljeno v Evropski uniji, Veliki Britaniji oziroma Združenem kraljestvu, Avstriji in Sloveniji.

³ "Should be seen as 'non-human persons' and, as such, should have their own specific rights."

5 PRAVNA UREDITEV VARSTVA ŽIVALI V EVROPSKI UNIJI

Evropska unija (v nadaljevanju EU) igra pomembno vlogo pri razvoju politike in zakonodaje v državah članicah. Z uredbami in direktivami se trudi izboljšati trenutno stanje na območju članic EU. Evropski parlament ima odločilno nalogo pri vzpostavljanju sistemov EU za varstvo narave in biotske raznovrstnosti. Februarja 2010 je parlament sprejel resolucijo o strateških ciljih EU za 15. konferenco pogodbenic CITES. V zadnji točki resolucije parlament opozarja na dejstvo, da je eden največjih trgov za nezakonito trgovino s prostoživečimi živalmi ravno EU. Pozvali so Komisijo in države članice, da pospešijo usklajevanje prizadevanj za uveljavljanje zakonodaje EU o trgovini s prostoživečimi živalmi. Parlament je izrazil globoko zaskrbljenost nad pomanjkanjem občutka za nujnost preprečevanja izgube biotske raznovrstnosti (Vicario, 2012, str. 5–6).

Kljub temu pa si je EU med tem, ko je bila Kostarika imenovana za zmagovalko v "Politiki prihodnosti" v letu 2010 (angl. *2010 Future Policy award*⁴), na alternativni podelitvi nagrad skupaj s Kanado prislužila nagrado Dodo (angl. *Dodo award*⁵), podeljeno na konvenciji biološke raznovrstnosti. To je neke vrste sramotilna nagrada, ki želi izpostaviti neuspeh vlad pri razvoju na področju varovanja naravnih habitatov in prostoživečih živalskih vrst (Watts, 2010).

Razlog za pridobljen naziv Dodo je bil ta, da se je EU obstruktivno vedla pri dostopu in procesu delitve koristi in ker je bila najmočnejša nasprotnica protokola *ABS*⁶ proti biopirastvu (CBD, 2010).

Začetna vizija EU je bilo izboljšanje gospodarstva v državah podpisnicah, ki bodo s sporazumi olajšale medsebojno sodelovanje. Tako v *Pogodbi o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo*, podpisani 18. aprila 1951, in v *Rimski pogodbi – Pogodbi EGS in Euratom*, podpisani 25. marca 1957, varstvo okolja še ni bilo zajeto. Živali so bile še vedno dobrine in v pogodbi še ni moč zaslediti pooblastil za njihovo zaščito.

S sprejetjem *Enotnega evropskega akta*⁷, ki je začel veljati 1. julija 1987, je na ravni ustanovitvene pogodbe prvič obdelano vprašanje o varstvu okolja. Ta akt narekuje, da se tretjemu delu pogodbe EGS doda naslov, *VII Okolje*, s cilji ohranjanja, varovanja in

⁴ Nagrada "Politike prihodnosti" (angl. *Future Policy Award*) je namenjena opozarjanju oblikovalcev politik in javnosti na pomen najboljših praks, vključenih v pripravo zakonodaje, in izpostavljanju izjemnih primerov zakonodajnega vidika. Nagrada opozarja na obstoječe trajnostne politike in dokazuje, da je možna pozitivna sprememba, ko se uveljavlja politična volja.

⁵ Dodo nagrada je poimenovana po izumrli ptici dodo, ki je najpomembnejši simbol za nepotrebno izgubo živalske vrste (CBD Alliance, 2010).

⁶ Angl. *Access and Benefit Sharing*, slov. dostop in delitev koristi; *Nagojski protokol o dostopu do genskih virov ter pošten in pravični delitvi koristi*, sprejet oktobra 2010.

⁷ Angl. *Single European Act*.

izboljšanja kakovosti okolja ter z zagotavljanjem skrbne rabe naravnih virov. Zaščita živali še vedno ni omenjena.

V *Pogodbi o Evropski uniji*⁸, oziroma *Maastrichtski pogodbi*, se ponovno spodbuja skrb za okolje, prvič pa se upošteva tudi dobro počutje živali. V izjavi o zaščiti živali je zapisano, da konferenca poziva Evropski parlament, Svet in Komisijo, ter države članice, da pri pripravljajanju in izvajanju zakonodaje tudi v celoti upoštevajo dobro počutje živali.

*Amsterdamska pogodba*⁹, podpisana v Amsterdamu leta 1997, s priloženim *Protokolom o zaščiti in dobrem počutju živali*, zavezuje države članice EU, da bodo v želji za zagotavljanje boljše zaščite in dobrega počutja živali kot čutečih bitij pri oblikovanju in izvajanju politik v celoti upoštevale zahteve po dobrem počutju živali.

5.1 UREDBA SVETA 338/97/ES O VARSTVU PROSTO ŽIVEČIH ŽIVALSKIH IN RASTLINSKIH VRST Z ZAKONSKO UREDITVIJO TRGOVINE Z NJIMI

Cilj *Uredbe Sveta 338/97/ES o varstvu prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst z zakonsko ureditvijo trgovine z njimi*¹⁰ je varovati prosto živeče živalske in rastlinske vrste ter zagotoviti njihovo ohranitev tako, da se zakonsko uredi tudi trgovina z njimi. Opisane so določbe o nadzoru komercialnih dejavnosti, način selitev živih osebkov, potrdila, veljavnost dovoljenj in potrdil ter pogoji zanje, spremljanje skladnosti in preiskovanje kršitev ter kazni. Države članice morajo sprejeti potrebne ukrepe, da zagotovijo nalaganje kazni, vsaj za v tej uredbi navedene kršitve (Uredba 338/97/ES, 1996).

Uredba je torej namenjena zagotavljanju izvajanja določil *Konvencije CITES* na območju EU.

5.2 DIREKTIVA SVETA 92/43/EGS O OHRANJANJU NARAVNIH HABITATOV TER PROSTO ŽIVEČIH ŽIVALSKIH IN RASTLINSKIH VRST

Cilj *Direktive Sveta 92/43/EGS o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst*¹¹ je prispevati k zagotavljanju biotske raznovrstnosti z ohranjanjem naravnih habitatov in prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst. Ukrepi so namenjeni vzdrževanju ali obnovitvi ugodnega stanja ob upoštevanju gospodarskih, družbenih in kulturnih potreb ter regionalnih in lokalnih značilnosti.

Direktiva je bila sprejeta, ker je ohranjanje živalskih in rastlinskih vrst cilj splošnega interesa, ker se na evropskem ozemlju držav članic stanje naravnih habitatov še naprej slabša, ker narašča število resno ogroženih prostoživečih vrst in so potrebni ukrepi za njihovo ohranitev. Načrtovanje rabe prostora in razvojna politika naj bi spodbujala

⁸ Angl. *Treaty of European Union*.

⁹ Angl. *Treaty of Amsterdam*.

¹⁰ Uredba je pravno zavezujoč akt, ki se v celoti uporablja v vseh državah EU.

¹¹ Direktiva je zakonodajni akt z določenim ciljem, ki ga morajo doseči države EU, vendar jim pušča izbiro pri načinu uresničevanja.

ustrezno ravnanje z značilnostmi krajine, ki so zelo pomembne za prostoživeče živalske in rastlinske vrste.

5.3 DIREKTIVA 2009/147/ES EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA O OHRANJANJU PROSTO ŽIVEČIH PTIC

Direktiva 2009/147/ES Evropskega parlamenta in Sveta o ohranjanju prosto živečih ptic se nanaša na vse prostoživeče vrste ptic, ki so naravno prisotne na evropskem ozemlju držav članic. Cilj je varovanje, upravljanje in nadzor nad temi vrstami in določa pravila njihovega izkoriščanja. Uporablja se tako za ptice kot tudi za njihova gnezda, jajca in habitate. Prepoveduje se zlasti namerno ubijanje ali ujetje na kakršen koli način, uničenje gnezd, odvzem in posedovanje jajc, namerno vznemirjanje ptic in pa zadrževanje ptic tistih vrst, katerih ujetje in lov sta prepovedana.

6 PРАВNA UREDITEV VARSTVA ŽIVALI V AVSTRIJI

Ko je leta 2005 v Avstriji stopil v veljavo *Zvezni zakon o zaščiti živali*¹², ki prepoveduje divje živali v cirkusih, so bili aktivisti navdušeni, prav tako tudi večina Avstrijcev. Malo manj navdušeni so bili seveda lastniki avstrijskih cirkusov, ki jih je ta zakon pripeljal do bankrota in kasneje do prenehanja obratovanja.

Organizacije za zaščito živali iz celotne Evrope so pozdravile in podprle potezo Avstrijcev, nekaj nemških cirkusov, ki so za nastope uporabljali tudi divje živali, pa se je pritožilo EU, ker jim Avstrija ni dovolila vstopa v državo. Evropski komisar Charlie McCreevy je Avstriji poslal pismo, v katerem je kritiziral prepoved, ki jo je uvedla. Navedel je, da prepoved ilegalno omejuje svobodo zagotavljanja storitev v EU. Komisija EU je želela, da Avstrija spremeni prepoved tako, da bo veljala samo za nacionalne cirkuse in ne tudi za tuje, Avstrija je dejala, da so cirkusi dobrodošli, vendar morajo priti brez divjih živali. Na to so komisarji odgovorili, da se tudi oni strinjajo, da je varstvo živali pomembno, vendar da je popolna prepoved vseeno pretirana (VGT, 2007).

Avstrija je stala za svojo odločitvijo in ni želela popustiti EU. Vztrajnost se je izplačala, saj je bila 16. februarja 2006 zaradi pritiska javnosti po celotni EU sprejeta nova direktiva, ki se nanaša na svobodo zagotavljanja storitev v EU. Po novem se morajo tisti, ki zagotavljajo neke storitve, držati zakonov, ki jih predpisuje država, v kateri te storitve opravljajo. To je pomenilo, da – če je v neki državi prepovedana uporaba divjih živali v cirkusih – se morajo te prepovedi držati vsi cirkusi, ne glede na to, iz katere države prihajajo. To je bila zmaga za Avstrijo, ki je tako prebila led in olajšala pot tudi vsem drugim državam, ki bi se odločile za enako prepoved. In so tudi se (VGT, 2007). Slovenija je sledila njihovem zgledu in letos prepovedala uporabo divjih živali v cirkusih.

6.1 PRAVNI VIRI

Avstrijska zakonodaja temelji na zakonskem pravu, običajno pravo¹³ ima omejeno vlogo. Zelo pomembna je sodna praksa najvišjih sodišč, ki oblikujejo pomembne smernice o uporabi prava, vendar pravo, nastalo s sodno prakso, ni formalno priznано kot pravni vir.

Avstrijsko ustavno pravo določa, da so splošno priznana pravila mednarodnega prava del zveznega prava in v avstrijski pravni sistem omogoča vključitev mednarodnih pogodb.

Vseh devet zveznih dežel ima v skladu z avstrijsko zvezno ustavo poleg zveznega (ustavnega) prava tudi svoje deželno (ustavno) pravo, ki pa ne sme biti v nasprotju z zveznim ustavnim pravom, torej mu je podrejeno. Med zveznimi in deželnimi pravnimi

¹² Nem. *Bundesgesetz über den Schutz der Tiere* (Tierschutzgesetz – TSchG).

¹³ Običajno pravo je pravo, ki nastane s prakso in pravnimi prepričanji držav ter dopolnjuje ali spreminja primarno ali sekundarno pravo in je prav tako zavezujoče. Če so nenapisana, jih je težje ugotoviti, ampak to dejstva, da so zavezujoča, ne spremeni (Borchardt, 2011, str. 82–83).

določbami pa takšno razmerje načeloma ne obstaja. Dežele lahko od leta 1988 sklepajo mednarodne pogodbe v zadevah, ki spadajo v njihovo pristojnost. Zvezna vlada ima prednost v zunanjih zadevah (European justice, 2013a).

Zakoni so zapisani v skladu s konvencijo o ohranitvi evropskih prosto živečih rastlin in živali ter njihovimi habitati. Ob spoznanju, da so prostoživeče živali in rastline naravna dediščina in imajo veliko vrednost, jih je treba zaščititi in čuvati za prihodnje generacije.

6.1.1 ZVEZNI USTAVNI ZAKON

V 11. členu *Zveznega ustavnega zakona*¹⁴ je v 8. točki zapisano, da je zaščita živali z izjemo lova in ribolova, ki nista urejena z zvezno zakonodajo, urejena v zakonodaji posameznih zveznih držav. Če zakonodaja posameznih zveznih držav tega ne ureja, se za dobro počutje živali poskrbi v skladu z drugimi predpisi (B-VG, 2013).

6.1.2 ZVEZNI ZAKON O ZAŠČITI ŽIVALI

Od leta 2005 velja v Avstriji nov *Zvezni zakon o zaščiti živali*¹⁵ skupaj z desetimi zveznimi uredbami za njegovo izvajanje. Namen zakona je zaščita življenja in omogočanje dobrega počutja živali, ki naj bodo človekova posebna odgovornost. Živali so v prvem členu poimenovane kot človekovo »sobitje«¹⁶. Področje varstva živali je bilo pred sprejemom zveznega zakona v pristojnosti dežel (TSchG, 2013).

Divje živali so omenjene v 16. členu *Zveznega zakona o zaščiti živali* v odstavku o pravici svobodnega gibanja, kjer je zapisano, da divje živali ne smejo biti niti začasno privezane, vendar pa usposabljanje ptic ujed za sokolarstvo kljub temu ostaja nespremenjeno. Zadrževanje divjih živali je dovoljeno le ob pravočasni priglasitvi pristojnemu organu. Divjad se v zaprtih prostorih lahko »hrani« le v procesu proizvodnje mesa, vendar le, če so za to izpolnjeni vsi predpisani pogoji (TSchG, 2013).

27. člen tega zakona prepoveduje uporabo divjih živali v cirkusih, pri raznih predstavah ali v podobnih objektih (TSchG, 2013).

Uporaba živali pri drugih dogodkih, kot so snemanje filma ali drugih posnetkov, je predmet odobritve s strani pristojnih organov v skladu s 23. členom zakona, razen če je obvezna odobritev v skladu z določbami veterinarske zakonodaje ali pa je dogodek pod nadzorom veterinarskega organa (TSchG, 2013).

¹⁴ Nem. *Bundes-Verfassungsgesetz* (B-VG).

¹⁵ Nem. *Bundesgesetz über den Schutz der Tiere* (*Tierschutzgesetz* – TSchG).

¹⁶ Nem. *Mitgeschöpf*.

6.1.3 ZAKON O PRESOJI VPLIVA NA OKOLJE

Namen *Zakona o presoji vpliva na okolje*¹⁷ je, da ščiti predvsem ljudi, rastlinstvo, živalstvo in njihove naravne habitate. Ocenjujejo se vplivi najrazličnejših projektov na okolje, preučujejo se ukrepi, ki preprečujejo ali ublažijo škodljive ter moteče učinke projekta ali pa spodbujajo pozitivne učinke na živa bitja.

6.2 PRISTOJNOSTI IN NADZOR

Primere zlorab in trpinčenja živali se lahko prijavi varuhom za zaščito živali¹⁸ ali kateri koli veterinarski ordinaciji¹⁹. Zlorabe se lahko prijavi tudi policiji ali pa kateri od organizacij, ki pomagajo živalim.

V 41. členu *Zveznega zakona o zaščiti živali* je določeno, da vsaka zvezna država na zveznem ministrstvu za zdravje imenuje varuha za zaščito živali. Imenovani so lahko le tisti, ki so diplomirali na področju veterinarske medicine, zoologije, kmetijskih znanosti ali sorodnega izobraževanja. Mandat varuha za zaščito živali je 5 let in se lahko podaljša. Njegova dolžnost je zastopati dobrobit živali. Ima pravico začeti postopek in zahtevati ustrezne informacije (TSchG, 2013).

Prav tako je za varstvo živali pristojen svet za varstvo živali²⁰, ki deluje pod okriljem zveznega ministrstva za zdravje in ženske²¹. Člani sveta za varstvo živali so predstavnik ministrstva za zdravje in ženske, predstavnik ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo, okolje in upravljanje z vodami, varuh za zaščito živali, po en predstavnik gospodarske zbornice Avstrije, zvezne zbornice, zbornice za kmetijstvo ter avstrijske zbornice veterinarjev, predstavnik Univerze za veterinarsko medicino in še nekaj drugih. Imenuje se predsednik in njegov namestnik. Svet za varstvo živali svetuje zveznemu ministrstvu za zdravje in ženske pri vprašanjih, povezanih z zaščito živali, vrednoti izvajanje *Zveznega zakona o zaščiti živali*, izdaja poročila o dejavnosti sveta za varstvo živali. Vsaki dve leti je državnemu svetu predloženo poročilo o varstvu živali (TSchG, 2013).

Kljub trudu za zaščito živali iz Avstrije prihaja slaba novica. Populacija rjavega medveda je od leta 2012 na območju Severnih Alp proglašena za izumrlo vrsto. Med leti 1989 in 2010 je tu živelo vsaj 35 medvedov. 20 let so vložili v projekt, da bi vrnil medvede na to ozemlje. Dva od razlogov, zakaj jim ni uspelo, sta divji lov na medvede in dejstvo, da je bila že začetna populacija premajhna. Število medvedov, ki dosežejo Alpe, je odvisno tudi od lovskega režima v Sloveniji. V zadnjem desetletju so se kvote medvedov za odstrel v Sloveniji občutno povečale – zaradi škode, ki jih povzročijo živinorejcem in čebelarjem (European Wildlife, 2012).

¹⁷ Nem. *Gesetz über die Umweltverträglichkeitsprüfung* – UVPG.

¹⁸ Nem. *Tierschutzombudsmann*.

¹⁹ Nem. *Amtsveterinär*.

²⁰ Nem. *Tierschutzrat*.

²¹ Nem. *Bundesministerium für Gesundheit und Frauen*.

7 PRAVNA UREDITEV VARSTVA ŽIVALI V ZDRUŽENEM KRALJESTVU

Poglavitni pravni viri v angleški in valižanski pristojnosti v Združenem kraljestvu so primarna zakonodaja v obliki zakonov parlamenta Združenega kraljestva in ukrepov narodnega zbora za Wales, zakonodaja EU, sekundarna ali podrejena v obliki podzakonskih aktov, sprejeta s strani vlade narodnega zbora za Wales, podrejena zakonodaja je lahko tudi v obliki upravnih aktov, in pa obče pravo, ki je razvito na podlagi sodnih odločb (European justice, 2010a).

Na Severnem Irskem so glavni pravni viri primarna zakonodaja v obliki zakonov parlamenta Združenega kraljestva in zakonov skupščine Severne Irske, pravo EU, sekundarna zakonodaja v obliki podzakonskih aktov in podzakonskih aktov Severne Irske ter obče pravo, razvito na podlagi sodnih odločb (European justice, 2010b).

Glavni pravni viri na Škotskem so prav tako primarna zakonodaja v obliki zakonov parlamenta Združenega kraljestva in zakonov škotskega parlamenta, pravo EU, sekundarna zakonodaja v obliki podzakonskih aktov in škotskih podzakonskih aktov ali v obliki upravnih predpisov, ter zopet na podlagi sodnih odločb razvito obče pravo (European justice, 2013b).

7.1 PRAVNI VIRI

Primarno zakonodajo v Angliji in Walesu je sprejel parlament Združenega kraljestva²², na Škotskem škotski parlament²³ in na Severnem Irskem skupščina Severne Irske²⁴ (JNCC, 2010c).

Čeprav določbe za ohranjanje narave vključujejo tudi že predhodni zakoni, je glavni del zakonodaje o ohranjanju narave v Združenem kraljestvu zajet v *Zakonu o prostoživečih živalskih vrstah in podeželju*²⁵ iz leta 1981. Dopolnjuje ga več zakonov, in sicer *Zakon o podeželju in pravicah javnih poti*²⁶ iz leta 2000 in *Zakon o naravnem okolju in podeželskih skupnostih*²⁷ iz leta 2006 v Angliji in Walesu, *Zakon o ohranjanju narave*²⁸ iz leta 2004 na Škotskem, na Severnem Irskem pa se glavni del zakonodaje nahaja v *Zakonu o prostoživečih živalskih in rastlinskih vrstah*²⁹ iz leta 1985, v *Zakonu o ohranjanju narave in urejenih površin*³⁰ iz leta 1995 in v *Okoljskem zakonu*³¹ iz leta 2002 (JNCC, 2010c).

²² Angl. *UK Parliament*.

²³ Angl. *Scottish Parliament*.

²⁴ Angl. *Northeren Ireland Assembly*.

²⁵ Angl. *Wildlife and Countryside Act 1981*.

²⁶ Angl. *Countryside and Rights of Way Act (CRoW) 2000*.

²⁷ Angl. *Natural Environment and Rural Communities Act 2006*.

²⁸ Angl. *Nature Conservation (Scotland) Act 2004*.

²⁹ Angl. *Wildlife (Northeren Ireland) Order 1985*.

S pripravo zakonodaje se v Združenem kraljestvu ukvarjajo vladne in tudi nevladne organizacije, kot je na primer DEFRA.

DEFRA je britanska javna služba, odgovorna za politiko in predpise na temo okolja, hrane in podeželja. Njene prioritete so rast podeželskega gospodarstva, izboljšanje okolja in varovanje zdravja rastlin in živali. DEFRA vključuje resorno ministrstvo, podprto s strani 39 agencij in javnih organov.

Zavzemajo se za uvedbo prepovedi uporabe divjih živalih za namene cirkuških nastopov. Sedanja pravila potujočim cirkusom narekujejo, da morajo imeti licenco, če nameravajo pri nastopu uporabiti divje živali. Vsak, ki trenira in/ali razstavlja take živali, jih mora registrirati pri ustreznem lokalnem organu.

16. aprila 2013 so izdali osnutek zakonodaje. Predlog zakona določa prepoved uporabe divjih živali v potujočih cirkusih v Angliji. Izdali so tudi pisno ministrsko izjavo, ki pojasnjuje predlog zakona, ocenjuje učinek zakona, določa stroške in koristi obravnavanih možnosti. Pristojni odbor je objavil svoje poročilo, vlada premleva svoj formalni odgovor. Med tem pa morajo potujoči cirkusi z divjimi živalmi v Angliji najprej zaprositi za licenco (GOV.UK, 2013).

7.1.1 ZAKON O PROSTOŽIVEČIH ŽIVALSKIH IN RASTLINSKIH VRSTAH TER PODEŽELJU

*Zakon o prostoživečih živalskih in rastlinskih vrstah ter podeželju*³² je bil sprejet leta 1981 ter spremenjen v letih 1985 in 1991. Je glavni mehanizem za zaščito prostoživečih živali v Združenem kraljestvu. Zakon implementira *Konvencijo o varstvu prostoživečega rastlinstva in živalstva*, *Bernsko konvencijo*, *Direktivo EU o ohranjanju prostoživečih ptic*³³ ter *Direktivo o naravnih življenjskih prostorih ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrstah*³⁴.

Zakon je sestavljen iz štirih delov. V prvem delu zajema zaščito prostoživečih živali, vključno s pticami, njihovimi gnezdi in jajci, divje živali, sesalce in divje rastline. V drugem delu se razteza na podeželje in narodne parke in določa zaščitena območja. Sledijo pravice javnih poti, vključno z jahalnimi in pešpotmi. Zadnji del obravnava različne določbe na območjih uporabe, kazniva dejanja, tolmačenje, spremembe in razveljavitve (Agricultural Document Library, 2011).

³⁰ Angl. *Nature Conservation and Amenity Lands (Northern Ireland) Order 1995*.

³¹ Angl. *The Environment (Northern Ireland) Order 2002*.

³² Angl. *The Wildlife and Countryside Act 1981*.

³³ Direktiva Sveta 79/409/EGS z dne 2. aprila 1979 o ohranjanju prosto živečih ptic.

³⁴ Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst.

7.1.2 ZAKON O PODEŽELJU IN PRAVICAH DO JAVNIH POTI

*Zakon o podeželju in pravicah do javnih poti*³⁵ iz leta 2000 je namenjen ureditvi zakonodaje o javnem dostopu do podeželja. Velja le za Anglijo in Wales. Cilj je spremeniti zakon, ki se nanaša na pravice do javnih poti tako, da se omogoči prometna ureditev, ki bo poskrbela za ohranjanje naravne lepote podeželskih območij.

Zakon posega v določbe v zvezi z vožnjo mehansko gnanih vozil izven urejenih cest. Zavzema se za spremembo zakonodaje v zvezi z ohranjanjem narave in varstvom živali ter s skrbjo za območja z izjemno naravno lepoto. Vsebuje ukrepe za izboljšanje dostopa javnosti do odprtega podeželja, obenem pa priznava legitimne interese lastnikov zemljišč (Agricultural Document Library, 2011).

7.1.3 ZAKON O NARAVNEM OKOLJU IN PODEŽELSKIH SKUPNOSTIH

*Zakon o naravnem okolju in podeželskih skupnostih*³⁶ je bil sprejet 30. marca 2006 kot podlaga zakonom za organe, ki skrbijo za naravno okolje in podeželske skupnosti, zakonom o prostoživečih živalih, o območjih posebnega znanstvenega pomena in o nacionalnih parkih. Zagotoviti je treba prilagodljive upravne dogovore v zvezi s funkcijami, ki se nanašajo na okolje in podeželje.

V tretjem delu tega zakona, ki nosi naslov *Prostoživeče živali in rastline*, je zapisano, da mora vsak javni organ pri izvrševanju svojih nalog, če je v skladu z ustreznim izvajanjem teh funkcij, upoštevati ohranjanje biotske raznovrstnosti. Prepovedano je posedovanje pesticidov, ki so škodljivi za prostoživeče živali in rastline. Divje ptice in divje živali je treba zaščititi (Natural Environment and Rural Communities Act, 2006).

7.1.4 ZAKON O OHRANJANJU NARAVE (ŠKOTSKA)

*Zakon o ohranjanju narave*³⁷ iz leta 2004 na Škotskem nalaga javnim organom dolžnost, da morajo v skladu z ustreznim izvajanjem svojih nalog skrbeti za ohranjanje biotske raznovrstnosti. Tretji del zakona, ki nosi naslov *Varstvo prostoživečih živali in rastlin*³⁸, in Priloga 6 z enakim naslovom, spremenita *Zakon o prostoživečih živalskih vrstah in podeželju* tako, da povečuje pravno zaščito ogroženih vrst. Varstvo prostoživečih živali in rastlin se razširi tako, da vključuje tudi nepremišljena dejanja. Varstvo gnezd nekaterih ogroženih vrst ptic se zaščiti v vseh letnih časih. Po tem zakonu se namerno ali nepremišljeno dejanje, ki moti delfina, kita ali morskega psa orjaka smatra kot kaznivo dejanje. Škotski ministri imajo tudi to pristojnost, da prepovedo prodajo nekaterih tujerodnih vrst (JNCC, 2010a).

³⁵ Angl. *The Countryside and Rights of Way Act (CRoW) 2000.*

³⁶ Angl. *Natural Environment and Rural Communities Act 2006.*

³⁷ Angl. *Nature Conservation (Scotland) Act 2004.*

³⁸ Angl. *Protection of wildlife.*

7.1.5 SKLEP O PROSTOŽIVEČIH ŽIVALSKIH IN RASTLINSKIH VRSTAH (SEVERNA IRSKA)

Po *Sklepu o prostoživečih živalskih in rastlinskih vrstah*³⁹ je na Severnem Irskem kaznivo namerno ubiti, poškodovati ali vzeti katero koli divjo ptico, njeno jajce ali gnezdo. Zakon prepoveduje tudi nekatere načine ubijanja, povzročanje poškodb, omejuje prodajo in posedovanje v ujetništvu gojenih ptic ter določa standarde za ohranjanje ptic v ujetništvu. Enako velja tudi za katero koli drugo prostoživečo žival in rastlino. Sklep vsebuje tudi ukrepe za preprečevanje naselitev vrst, ki na Severnem Irskem niso avtohtone in ki so lahko škodljive za avtohtone prostoživeče živali in rastline. Omogočena pa je tudi podelitev licence s strani ustreznih organov, ki zgoraj omenjena kazniva dejanja legalizira (JNCC, 2010b).

7.1.6 SKLEP O OHRANJANJU NARAVE IN REKREACIJSKIH ZEMLJIŠČ (SEVERNA IRSKA)

*Sklep o ohranjanju narave in rekreacijskih zemljišč*⁴⁰, ki je bil sprejet leta 1985, ministrstvu za okolje na Severnem Irskem omogoča nakup zemljišča in ga spremeni v naravni rezervat. Ministrstvo lahko z lastniki sklene tudi pogodbo o gospodarjenju. Prav tako se lahko na podlagi tega sklepa vzpostavi naravne morske rezervate. Za še boljšo zaščito tako naravnih rezervatov kot tudi naravnih morskih rezervatov se spodbuja sprejemanje drugih podzakonskih aktov (JNCC, 2010b).

7.2 PRISTOJNOSTI IN NADZOR

Kljub pravnemu varstvu so – zaradi trajne kriminalne dejavnosti – zaščitene vrste prostoživečih živali in rastlin še vedno močno ogrožene. Boj proti takšni vrsti kriminala zahteva poseben način dela. Skupni naravovarstveni odbor⁴¹ igra ključno vlogo v tem boju. Koordinira svetovalno skupino proti kriminalu nad prostoživečimi rastlinami in živalmi⁴², ki je neformalno svetovalno telo. Za kriminal se šteje katera koli dejavnost, ki je v nasprotju z zakoni (JNCC, 2013).

Partnerstvo za boj proti kriminalu nad prostoživečim rastlinstvom in živalstvom⁴³ je organ, ki ga sestavljajo agencije in predstavniki organizacij. Sodeluje pri kazenskem pregonu tistih, ki kršijo zakon na tem področju. Ponuja možnost sodelovanja zakonsko uvedenih in tudi nevladnih organizacij v boju proti kriminalu. Združuje policijo, Obmejne sile Združenega kraljestva⁴⁴, predstavnike vlade in ostale prostovoljce ter nevladne organizacije (DEFRA, 2013a).

³⁹ Angl. *Wildlife (Northern Ireland) Order 1985*.

⁴⁰ Angl. *Nature Conservation and Amenity Lands (Northern Ireland) Order 1995*.

⁴¹ Angl. *The Joint Nature Conservation Committee (JNCC)*.

⁴² Angl. *Wildlife Crime Conservation Advisory Group (WCCAG)*.

⁴³ Angl. *The Partnership for Action Against Wildlife Crime (PAW)*.

⁴⁴ Angl. *United Kingdom Border Force*.

Inšpektorji, pristojni za varstvo prostoživečega rastlinstva in živalstva⁴⁵, so honorarno zaposleni in plačani od provizije opravljenega dela, locirani pa v različnih delih Združenega kraljestva. Izvajajo inšpekcijski nadzor pri trgovcih, uvoznikih in izvoznikih, ki se ukvarjajo z živalskimi in rastlinskimi vrstami, ki so predmet CITES konvencije. Inšpektorji zagotavljajo tudi strokovno pomoč policiji in Obmejnim silam Združenega kraljestva pri prepoznavanju rastlinskih in živalskih vrst (DEFRA, 2013b).

Tudi policija poziva, da se prijavi kriminal, povezan s prostoživečim rastlinstvom in živalstvom. Posebej za to področje so ustanovili enoto, ki jo sestavlja majhna skupina specializiranega policijskega in civilnega osebja, imenovanega na podlagi strokovnega znanja in izkušenj s prostoživečim rastlinstvom in živalstvom. Zavzemajo se za uveljavljanje zakonodaje, povezane z varstvom divjega rastlinstva in živalstva (Metropolitan Police, 2013).

⁴⁵ Angl. *Wildlife inspectors*.

8 PRAVNA UREDITEV VARSTVA ŽIVALI V SLOVENIJI

Abstraktni pravni predpisi v pravnem sistemu Republike Slovenije (v nadaljevanju RS) se sprejemajo na državni in lokalni ravni. Na državni ravni so to ustava, zakoni in podzakonski akti, ki se delijo na uredbe, odredbe, odloke, pravilnike in poslovnike. Občinski sveti sprejemajo zlasti odloke.

V Sloveniji se kot obvezni pravni vir ne priznavajo sodne prakse, kar pomeni, da odločbe višjih sodišč nižjih formalno ne zavezujejo, vendar nižja sodišča pogosto spoštujejo in upoštevajo sodno prakso višjih sodišč in vrhovnega sodišča.

V 8. členu *Ustave Republike Slovenije* (v nadaljevanju URS) je določeno, da morajo biti zakoni in drugi predpisi v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z mednarodnimi pogodbami, ki so zavezujoče za Slovenijo. Neposredno je treba uporabljati ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe, saj so te vključene v notranji pravni sistem, kar ustvarja pravice in obveznosti za pravne in fizične osebe v državi. Stališče slovenskega ustavnega sodišča je, da mednarodne pogodbe v hierarhiji pravnih aktov zasedajo višje mesto kot zakonske določbe (European justice, 2013c).

8.1 ZAKONODAJA V SLOVENIJI

V pravnem sistemu RS se pravni predpisi sprejemajo na državni in lokalni ravni.

Pravni viri v RS so: ustava, zakoni, ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe, uredbe in odločbe EU, podzakonski predpisi (uredbe, pravilniki, odloki, sklepi itd.), splošni predpisi, ki jih izdajo lokalne skupnosti (EPM, 2005).

153. člen URS določa, da morajo posamični akti in dejanja državnih organov, organov lokalnih skupnosti in nosilcev javnih pooblastil temeljiti na zakonu ali na zakonitem predpisu.

Morebitna neskladja zakonov z ustavo, zakonov in drugih predpisov z ratificiranimi mednarodnimi pogodbami in splošnimi načeli mednarodnega prava, podzakonskih predpisov z ustavo in zakonom, ter predpisov lokalnih skupnosti z ustavo in zakoni se rešujejo v postopku pred Ustavnim sodiščem RS. Nasprotja med določili predpisov enakega ranga oziroma med različnimi določili istega predpisa pa se rešujejo v posameznih primerih z uporabo pravil o interpretaciji v pravu (EPM, 2005).

8.2 USTAVA REPUBLIKE SLOVENIJE

URS je izhodiščni in temeljni zakon naše države. Državni zbor jo je ratificiral 23. decembra 1991. Varuje naše pravice in določa temeljne družbene vrednote.

V tretjem odstavku 72. člena (zdravo življenjsko okolje) določa, da varstvo živali pred mučenjem ureja zakon. Čeprav živalim ne priznava pravic, niti položaja posebej zavarovanih objektov, je ta določba pomembna, saj prepoveduje mučenje živali, oziroma

določa, da ga mora prepovedati in urediti zakon. Najprej je bil to *Zakon o varstvu okolja*, kasneje pa *Zakon o ohranjanju narave* in *Zakon o zaščiti živali*.

8.3 ZAKONODAJA V ZVEZI Z VARSTVOM PROSTOŽIVEČIH ŽIVALSKIH VRST

V poglavju so predstavljeni najpomembnejši zakoni in podzakonski akti s področja zaščite, varstva in ravnanja s prostoživečimi živalskimi vrstami ter ohranjanja okolja.

8.3.1 ZAKON O ZAŠČITI ŽIVALI

Zakon o zaščiti živali (v nadaljevanju ZZZiv), ki ga je Državni zbor RS sprejel na seji 18. novembra 1999, določa odgovornost ljudi za zaščito živali, zaščito njihovega življenja, zdravja in dobrega počutja. Zaščita živali je po tem zakonu dolžnost vseh pravnih in fizičnih oseb, ki so v kakršnem koli odnosu do živali.

V tretjem členu ZZZiv je zapisano, da ne sme nihče brez utemeljenega razloga živali povzročiti trpljenja, bolezni ali smrti.

Kaj pomeni mučenje živali, je opredeljeno v četrtem členu ZZZiv, ki pravi, da je mučenje vsako ravnanje ali opustitev ravnanja, storjeno naklepno, ki živali povzroči hujšo poškodbo, dalj časa trajajoče ali ponavljajoče trpljenje, ali škodi njenemu zdravju. Tudi nepotrebna ali neprimerna usmrtitev živali se smatra za mučenje.

V 15. členu ZZZiv je zapisano, da je prepovedano ravnanje izpustitev prostoživeče živali, ki je bila vzrejena s pomočjo človeka, v naravo, če ni pripravljena za preživetje v naravnem okolju. Prav tako je prepovedano zadrževanje prostoživečih živali v neregistriranih živalskih vrtovih.

Skrbnik prostoživečih živali iz skupin velikih sesalcev in velikih plazilcev oziroma živali, ki izločajo strupe, mora v tridesetih dneh od njihove pridobitve posedovanje prijaviti upravnemu organu, pristojnemu za veterinarstvo. Obstoječi skrbniki prostoživečih živali iz skupin velikih sesalcev in velikih plazilcev ter živali, ki izločajo strupe, morajo prijaviti posedovanje živali upravnemu organu, pristojnemu za veterinarstvo, v roku treh mesecev od uveljavitve tega zakona (ZZZiv-B, 2007).

14.a člen ZZZiv iz leta 2013 govori, da je uporaba živali prostoživečih živalskih vrst za nastopanje ali prikazovanje v cirkusih in cirkusom podobnih prireditvah prepovedana (ZZZiv-UPB3, 2013).

8.3.2 ZAKON O VARSTVU OKOLJA

Zakon o varstvu okolja (ZVO-1) je Državni zbor RS na seji sprejel 31. marca 2004. Namen zakona je spodbujanje in usmerjanje družbenega razvoja, ki bo omogočal dolgoročne pogoje za človekovo zdravje, kakovost njegovega življenja in tudi za ohranjanje biotske raznovrstnosti.

V tretjem členu je med pojmi zapisano, da so živalske in rastlinske vrste, vključno z njihovim genskim materialom, del okolja. Torej je treba upoštevati tudi njihovo dobrobit pri posegih v okolje (ZVO-1, 2004).

Prav tako je varstvo živali treba upoštevati tudi pri prostorskem načrtovanju posegov v prostor in prostorske ureditve, kar narekuje *Zakon o prostorskem načrtovanju* (ZPNačrt, 2007).

Zakon o varstvu okolja je bil leta 2008 dopolnjen. Posebej določene mednarodno varovane in zavarovane prostoživeče živalske in rastlinske vrste ter njihovi habitati so posebni deli okolja. Ugodno stanje ohranjenosti zavarovanih vrst in njihovih habitatov je določeno s predpisi o ohranjanju narave. Posebni del okolja pa ima tudi svojo funkcijo, in sicer ima koristno vlogo za drugi del okolja ali za javnost.

Za okoljsko škodo, povzročeno zavarovanim vrstam ali njihovim habitatom, se šteje škoda, ki ima večji škodljiv vpliv na njihovo ugodno stanje (kar pa je določeno s predpisi o ohranjanju narave), in je ugotovljena na podlagi predpisanih meril. Vendar pa se za okoljsko škodo ne šteje škoda, ki je bila dovoljena ali predpisana na podlagi postopka presoje sprejemljivosti planov in posegov v naravo (ZVO-1B, 2008).

8.3.3 ZAKON O OHRANJANJU NARAVE

Zakon o ohranjanju narave (v nadaljevanju ZON) določa ukrepe ohranjanja biotske raznovrstnosti in sistem varstva naravnih vrednot z namenom prispevati k ohranjanju narave.

S tem zakonom se povzema vsebina *Direktive Sveta o ohranjanju naravnih habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst* (ZON-UPB2, 2004).

V 14. členu ZON je v prvem odstavku zapisano, da je rastlinsko ali živalsko vrsto prepovedano iztrebiti. Prepovedano je tudi zniževanje števila rastlin ali živali posameznih populacij, ožjenje njihovih habitatov ali slabšanje njihovih življenjskih razmer do take mere, da vrsta postane ogrožena, pravi drugi odstavek. Nadalje v tretjem odstavku piše, da je rastline ali živali prepovedano namerno, brez opravičljivega razloga poškodovati, ubijati, odvzemati iz narave ali vznemirjati. V četrtem odstavku pa lahko preberemo, da je habitate populacij rastlinskih ali živalskih vrst prepovedano namerno, brez opravičljivega razloga uničiti ali poškodovati (ZON-UPB2, 2004).

Rekli bi, da je z zakonom dobro poskrbljeno za dobrobit prostoživečih živali. Vendar – če se bolje pogledimo v besedilo – vidimo, da je namerno ubijanje, vznemirjanje in uničevanje habitata populacij z opravičljivim razlogom kljub temu dovoljeno.

V petem odstavku 14. člena je zapisano: »Ne glede na določbo tretjega odstavka tega člena je dovoljeno loviti živali lovnih in ribolovnih vrst v skladu s predpisi, ki urejajo lov in ribolov, ter opravljati kmetijsko in gozdarsko dejavnost v skladu s predpisi, ki urejajo kmetijstvo in gozdarstvo, ter odvzemati iz narave rastline ali živali za namene, dovoljene z

zakonom« (ZON-UPB2, 2004). Z *Zakonom o divjadi in lovstvu*⁴⁶ pa je potem kljub temu dovoljeno loviti živali lovnih in ribolovnih vrst.

Šesti odstavek 14. člena ZON skorajda izniči veljavo tretjega in četrtega odstavka, saj so navedeni opravičljivi razlogi za dejanja, če ima dejanje koristno posledico in če je družbeno sprejemljivo. Kakšna je koristna posledica in kaj je družbeno sprejemljivo, pa je potem ponovno prepuščeno lastni presoji vsakega posameznika, ki bi to lahko zlonamerno uporabil v svojo korist.

V 26. členu drugega odstavka ZON je zapisano, da je vrsta v ugodnem stanju, če populacijska dinamika vrste kaže, da se sama dolgoročno ohranja kot vitalna sestavina ekosistema, če se razširjenost vrste verjetno ne bo zmanjšala in če so habitati populacij dovolj veliki in bodo taki ostali tudi v prihodnje (ZON-UPB2, 2004).

Zavod RS za varstvo narave v sodelovanju z izvajalci javnih služb na področju gospodarjenja z naravnimi viri zbira podatke o rastlinskih in živalskih vrstah, spremlja stanje biotske raznovrstnosti, pripravlja strokovne predloge ukrepov varstva sestavin biotske raznovrstnosti (ZON-UPB2, 2004, 115.–129. člen).

33. člen ZON opisuje posebno varstveno območje – območje Natura 2000.

93. člen ZON ureja odškodnino zaradi škode, ki jo povzročijo živalih zavarovanih vrst. Oškodovanec je upravičen do povrnitve odškodnine v višini dejanske škode. Odškodninski zahtevki za škodo se uveljavlja na način in po postopku s smiselno uporabo določb predpisov o divjadi in lovstvu, ki urejajo uveljavljanje škode od države. Naloge pooblaščenca ministrstva izvaja Zavod za gozdove Slovenije, ministrstvo pa je pristojno za odločitev o višini odškodnine za povzročeno škodo (ZON-UPB2, 2004).

Odškodnine za škodo, ki jo povzročijo zavarovane prostoživeče živalske vrste, izplačuje Agencija Republike Slovenije za okolje. Lastniki so kot dobri gospodarji dolžni narediti vse potrebno, da svoje premoženje obvarujejo pred nastankom škode (ARSO, 2013).

Najpogostejši povzročitelji škode so velike zveri, škoda je najpogosteje povzročena na drobnici. V letih 2005 do 2007 se število škodnih dogodkov ni bistveno spreminjalo, v letu 2008 se je povečalo za več kot 30 % in v letu 2009 je bil zabeležen ponoven padec za skoraj 40 %. Za več kot 100 % so se v tem obdobju povečala odobrena sredstva za izplačilo (Ulamec, 2010).

V letu 2010 je bilo obravnavanih 1.336 škodnih dogodkov, 1.238 jih je bilo v celoti ali delno odobreno izplačilo v skupni višini 638.643,00 EUR. Leta 2011 je bilo obravnavanih 905 škodnih dogodkov, od tega je bilo za 858 v celoti ali delno odobreno izplačilo odškodnine v višini 443.695,30 EUR (Ulamec, 2012; Ulamec, 2013).

⁴⁶ ZDLov-1A, Ur. l. RS, št. 17/2008.

Kdaj prevlada javna korist nad koristjo ohranjanja biotske raznovrstnosti? V 101.c členu deveti odstavek predpisuje, da lahko javna korist prevlada le v primeru, ko se ta nanaša na varstvo zdravja, človeškega življenja, javno varnost, ali ima koristne posledice, ko je bistvenega pomena za okolje, ali se nanaša na druge nujne razloge prevladovanja javne koristi, po predhodnem posvetovanju s pristojnimi organi EU.

8.3.4 UREDBA O ZAVAROVANIH PROSTO ŽIVEČIH ŽIVALSKIH VRSTAH

Z *Uredbo o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah* se varujejo ogrožene prostoživeče živalske vrste. Izdala jo je Vlada RS na podlagi prvega odstavka 26. člena, prvega odstavka 81. člena *Zakona o ohranjanju narave* in na podlagi drugega odstavka 74. člena *Zakona o državni upravi*.

V prilogi 1 in 2 te uredbe so naštetje ogrožene in mednarodno zavarovane živalske vrste. Določbe te uredbe se uporabljajo za prostoživeče žive in mrtve živali v vseh razvojnih oblikah.

5. člen te uredbe pravi, da je prepovedano zavestno poškodovati, zastrupiti, usmrtiti, loviti, odvzeti iz narave ali vznemirjati živali živalskih vrst iz poglavja A priloge 1 te uredbe. Enako velja tudi za druge živali živalskih vrst iz poglavja B priloge 1 te uredbe, ki se na območju RS pojavijo ali razširijo brez človekove pomoči iz naravnih območij razširjenosti (Uredba ZPŽŽV, 2004).

8.3.5 UREDBA O ZATOČIŠČU ZA ŽIVALI PROSTO ŽIVEČIH VRST

Na podlagi 24. člena *Zakona o ohranjanju narave* je Vlada Republike Slovenije izdala *Uredbo o zatočišču za živali prostoživečih vrst*.⁴⁷

Ta določa način varstva živali v zatočišču, katere so naloge varstva živali, kakšen je postopek izbire usposobljene osebe za izvajanje nalog varstva v zatočišču, ter pogoje, način financiranja in nadzor (Uredba ZŽPŽV, 2002).

8.3.6 UREDBA O RAVNANJU IN NAČINIH VARSTVA PRI TRGOVINI Z ŽIVALSKIMI IN RASTLINSKIMI VRSTAMI

Uredba o ravnanju in načinih varstva pri trgovini z živalskimi in rastlinskimi vrstami določa podrobnejše ravnanje in načine varstva za izvajanje uredb Evropskega sveta in Evropske komisije. Določena so pravila ravnanja, način vodenja evidence in posredovanja informacij sekretariatu konvencije, registracija živali, katera so veljavna dovoljenja in vloge (Uredba RNVTŽRV, 2008).

Upravni organ je ministrstvo, pristojno za ohranjanje narave, strokovni organ pa je Zavod Republike Slovenije za varstvo narave. Carinski organ preverja uvoz, izvoz in tranzit živali

⁴⁷ Zakonodajna akta ES, povezana s tem predpisom, sta Uredba Sveta (ES) št. 338/97 in Direktiva Sveta 1999/22/ES.

in rastlin, v sodelovanju z mejno veterinarsko inšpekcijo preverja, ali prevoz živih osebkov živalskih vrst ustreza zakonsko določenim pogojem za prevoz. Nadzor nad izvajanjem te uredbe opravljajo inšpektorji za okolje, pristojni za ohranjanje narave.

8.3.7 UREDBA O ŽIVALSKEM VRTU IN ŽIVALSKEMU VRTU PODOBNEM PROSTORU

Uredba o živalskem vrtu in živalskemu vrtu podobnem prostoru določa pravila za zadrževanje prostoživečih živali v ujetništvu z namenom prikazovanja javnosti v prostoru, ki je urejen v skladu s to uredbo.

Pridobiti je treba dovoljenje ministrstva, pristojnega za ohranjanje narave, ki pa ga lahko živalski vrtovi pridobijo le, če izpolnjujejo določene pogoje. Dovoljenje je lahko tudi odvzeto, če so ugotovljene nepravilnosti, ki nato niso odpravljene v dogovorjenem roku.

8.3.8 ODREDBA O BIVALNIH RAZMERAH IN OSKRBI ŽIVALI PROSTOŽIVEČIH VRST V UJETNIŠTVU

Na podlagi 19. člena *Zakona o ohranjanju narave* in na podlagi 40. člena *Zakona o zaščiti živali* sta leta 2001 minister za okolje in prostor ter minister za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano izdala odredbo o bivalnih razmerah in oskrbi živali prostoživečih vrst v ujetništvu.

Odredba določa, katere bivalne razmere in oskrba se štejejo za ustrezne pri zadrževanju prostoživečih vrst v ujetništvu, ne glede na namen zadrževanja; določa tudi, za katere živalske vrste je treba obvestiti ministrstvo, pristojno za ohranjanje narave, in kakšen je način obvestitve.

Ustrezne bivalne razmere in oskrbo je dolžna zagotoviti pravna ali fizična oseba, ki zadržuje žival v ujetništvu. To pomeni, da ima žival dovolj prostora, ustrezno svetlobo, temperaturo, vlažnost, zračnost in podobno. Zagotovljena mora biti ločena nastanitev z nezdružljivimi živalmi.

Ustrezna oskrba živali pomeni, da se jo neguje tako, da so upoštevane njene fiziološke, etološke in druge biološke potrebe, ji je onemogočen pobeg in so zagotovljeni splošni veterinarsko-sanitarni pogoji (Odredba BROŽPVU, 2001).

V Prilogi I so opisani minimalni pogoji za ugotovitev ustreznih bivalnih razmer in nege, v Prilogi II pa živalske vrste, za katere se zahteva obvestitev o njihovi pridobitvi.

8.3.9 PRAVILNIK O UVRSTITVI OGROŽENIH RASTLINSKIH IN ŽIVALSKIH VRST V RDEČI SEZNAM

Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam določa rastlinske in živalske vrste, ki so ogrožene, ter jih glede na stopnjo ogroženosti uvrsti v rdeči seznam. Pravilnik določa tudi nekatere ukrepe za izboljšanje trenutnega stanja.

V prilogi pravilnika najdemo rdeče sezname⁴⁸, kjer so opisane ogrožene rastlinske in živalske vrste.

8.3.10 PRAVILNIK O OZNAČEVANJU ŽIVALI PROSTO ŽIVEČIH VRST V UJETNIŠTVU

Pravilnik o označevanju živali prosto živečih vrst v ujetništvu določa, katere živali se označujejo, na kakšen način, določena je evidenca označitev, vrsta oznak in nadzor nad označitvijo živali. Za označitev živali je odgovoren imetnik, živali pa označujejo označevalci⁴⁹.

8.3.11 PRAVILNIK O PROSTO ŽIVEČIH ŽIVALSKIH VRSTAH, ZA KATERE NI TREBA PRIDOBITI DOVOLJENJA ZA GOJITEV

V *Pravilniku o prosto živečih živalskih vrstah, za katere ni treba pridobiti dovoljenja za gojitev* so, tako kot že sam naslov nakazuje, določene prostoživeče živalske vrste, za katere ni treba pridobiti dovoljenja za gojitev, ker ne ogrožajo domorodnih živalskih vrst.

8.3.12 PRAVILNIK O VODENJU EVIDENCE O TRGOVINI Z ŽIVALMI PROSTO ŽIVEČIH VRST

Pravilnik o vodenju evidence o trgovini z živalmi prosto živečih vrst določa vsebino in način vodenja evidence. Vpis podatkov v evidenco mora opraviti trgovec, ki trguje z živalmi prostoživečih vrst, navedenih v prilogi A ali B *Uredbe Sveta (ES) 338/97/ES* in v prilogi 1 *Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah*. Evidenca se vodi v elektronski obliki na Agenciji RS za okolje in se trajno hrani.

8.4 MEDNARODNO PRAVO NA PODROČJU PROSTOŽIVEČIH ŽIVALI

Mednarodno pravo je sistem splošno sprejetih in zavezujočih pravnih pravil in načel. Ta določajo pravice in obveznosti subjektov mednarodnega prava v medsebojnih odnosih. V mednarodnem pravu ni niti centralizirane zakonodaje niti izvršne in ne sodne oblasti.

V RS razmerje med mednarodnim in notranjim pravom določa 8. člen *URS*, ki pravi, da morajo biti zakoni in drugi predpisi v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in v skladu z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo RS. Neposredno se uporabljajo ratificirane mednarodne pogodbe (MZZ, 2013).

⁴⁸ Rdeči seznam je seznam ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, razporejen po kategorijah in podkategorijah ogroženosti. Kategorije ogroženosti so: izumrla vrsta, domnevno izumrla vrsta, prizadeta vrsta, ranljiva vrsta, redka vrsta, vrsta zunaj nevarnosti, neopredeljena vrsta in premalo znana vrsta (Pravilnik UORŽVRS, 2002).

⁴⁹ Označevalci so fizične osebe, ki imajo strokovni naziv najmanj doktor veterinarske medicine in veterinarsko licenco in so vpisane v evidenco (Pravilnik OŽPŽVU, 2004).

8.4.1 BERNSKA KONVENCIJA

*Bernska konvencija*⁵⁰ je zavezujoč mednarodni pravni instrument na področju ohranjanja narave, ki pokriva večji del naravne dediščine evropske celine in se razteza tudi v nekatere države Afrike. Cilji *Bernske konvencije* so ohranitev prostoživečega rastlinstva in živalstva ter njihovih naravnih življenjskih prostorov, in spodbujanje evropskega sodelovanja na tem področju.

Države, ki so podpisale *Bernsko konvencijo*, se zavezujejo, da bodo spodbujale državno politiko k ohranjanju prostoživečega živalstva in rastlinskih vrst, ter vključevale ohranitev prostoživečih živali in rastlin v razvojni politiki ter v svojih ukrepih proti onesnaževanju. Spodbujale bodo izobraževanje in širjenje splošnih informacij o potrebi po ohranjanju rastlinskih in živalskih prostoživečih vrst. Prav tako se podpisnice zavezujejo, da bodo spodbujale in usklajevale raziskave, povezane s cilji te konvencije, in tudi izmenjavale informacije, izkušnje in znanja.

8.4.2 KONVENCIJA O MEDNARODNI TRGOVINI Z OGROŽENIMI PROSTO ŽIVEČIMI ŽIVALSKIMI VRSTAMI IN RASTLINSKIMI VRSTAMI (CITES)

*Konvencija CITES*⁵¹ ali *Washingtonska konvencija* je bila sprejeta leta 1973 v Washingtonu, v veljavo je stopila julija 1975 in je bila spremenjena junija 1979 v Bonnu. V RS je začela veljati 23. aprila 2000, z izdajo dokumentov, primerljivih z dokumenti CITES, pa je država kot nepogodbenica pričela že leta 1992.

Konvencija dovoljuje mednarodno trgovino z živalskimi in rastlinskimi vrstami le, če to ne škoduje preživetju teh vrst v naravi. O tem presoja strokovni organ, ki ga mora imeti vsaka pogodbenica. Upravni organ na podlagi mnenj strokovnega organa izdaja ustrezne dokumente za trgovanje. Naloga državnih nadzornih organov je preverjati, ali so pri trgovanju s temi vrstami pridobljeni ustrezni dokumenti (Evropska komisija, 2007).

Izvajanje konvencije je v RS začela Agencija Republike Slovenije za okolje (v nadaljevanju ARSO). Agencija je bila zadolžena za vzpostavitev sistema izvajanja konvencije. Na začetku se je ARSO soočal s številnimi izzivi, danes pa se lahko pohvali z njenim uspešnim izvajanjem (Arih, 2010, str. 42).

8.4.3 KONVENCIJA O BIOLOŠKI RAZNOVRSTNOSTI

Konvencija o biološki raznovrstnosti je bila sprejeta v Riu de Janeiru 5. junija 1992, v Sloveniji pa 16. maja 1996. Pogodbenice se zavedajo resnične vrednosti in pomena biološke raznovrstnosti za evolucijo in vzdrževanje sistemov ter potrjujejo, da je skupna skrb vsega človeštva ohranjanje raznovrstnosti (MKBR, 1996).

⁵⁰ Angl. *Bern Convention – Council of Europe, Nature Convention on the conservation of European wildlife and natural habitats.*

⁵¹ Akronim CITES izhaja iz angleškega naziva konvencije *Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora.*

Vsaka pogodbenica v skladu s svojimi posebnimi pogoji in sposobnostmi razvija državne strategije, načrte in programe, ki bodo pripomogli k večji biološki raznovrstnosti. Države imajo po *Ustanovni listini Združenih narodov* in načelih mednarodnega prava pravico izkoriščati svoje naravne vire v skladu z lastno okoljsko politiko, vendar morajo tudi zagotoviti, da dejavnosti pod njihovo jurisdikcijo ali nadzorom ne povzročajo škode okolju drugih držav ali območjem zunaj meja državne jurisdikcije. Vsaka pogodbenica sodeluje tudi z drugimi pogodbenicami, ko je možno in primerno (93/626/EEC, 1993).

8.4.4 KONVENCIJA O VARSTVU SELITVENIH VRST PROSTO ŽIVEČIH ŽIVALI ALI BONSKA KONVENCIJA

Namen *Bonske konvencije* je, da se razvija mednarodno sodelovanje z namenom ohranjanja selitvenih vrst prostoživečih živali. Podpisana je bila leta 1979 v Bonnu, veljati pa je začela 1. novembra 1983. Slovenija jo je ratificirala 24. septembra 1998.

Zavedati se moramo, da divje živali zahtevajo posebno pozornost zaradi njihove pomembne vloge z ekološkega, genetskega, znanstvenega, kulturnega, izobraževalnega, socialnega in gospodarskega vidika. V izogib temu, da bi katera koli prostoživeča selitvena žival postala ogrožena, morajo podpisnice spodbujati, sodelovati ali podpirati raziskave, ter zagotoviti takojšnje varstvo selitvenim vrstam (MKVSPZ, 1998).

8.5 PRISTOJNOSTI IN NADZOR

V skladu z *Zakonom o zaščiti živali* se pri ministrstvu ustanovi strokovni svet za zaščito živali, ki je sestavljen iz priznanih strokovnjakov veterinarske, medicinske, biološke, farmacevtske in zootehnične stroke ter predstavnikov organizacij, ki delujejo na področju zaščite živali pred mučenjem. Število članov ter sestavo strokovnega sveta določi minister. Strokovni svet spremlja stanje na področju zaščite živali in predlaga ukrepe ter daje mnenja in predloge pri pripravi predpisov na tem področju (ZZZiv-UPB3, 2013).

Nadzor nad izvajanjem *Zakona o zaščiti živali* in tudi *Uredbe o zatočišču živali prosto živečih vrst* ter na njuni podlagi izdanih predpisov neposredno opravljajo veterinarski, kmetijski, lovski, ribiški inšpektorji ter inšpektorji, pristojni za ohranjanje narave, vsak v okviru svojih pooblastil in pristojnosti (ZZZiv-UPB3, 2013).

Policisti ter pooblaščen osebe carinske službe v primeru prevoza in pošiljk živali brez ustreznih dokumentov ali v nasprotju z določbami zakona ali v primeru mučenja živali zadržijo žival, osebe in prevozno sredstvo ter o tem takoj obvestijo pristojnega inšpektorja. Globa za neupoštevanje zakona za posameznike ali pravne osebe znaša od 200 EUR do 84.003 EUR, odvisno od tega, kako velik je prekršek (ZZZiv-UPB3, 2013).

V skladu z *Odredbo o bivalnih razmerah in oskrbi živali prostoživečih vrst v ujetništvu* nadzor nad izvajanjem določb opravljajo inšpektorji, pristojni za ohranjanje narave in naravovarstveni nadzorniki, veterinarski inšpektorji pa v okviru nadzora, ki so ga dolžni izvajati na podlagi zakona.

9 PRIMERJAVA DRŽAV IN ZAKONODAJNE UREDITVE VARSTVA ŽIVALI

Če primerjamo zakonodajo v izbranih državah članicah EU, lahko rečemo, da je varstvo prostoživečih živali in njihovega naravnega habitata vedno bolj zastopano. Na prvi pogled bi lahko rekli, da je povod za to članstvo v EU, ki stremi k temu, da bi bila vsa področja čim bolj urejena, med drugim tudi varstvo živali.

Vendar pa se v primeru, ki ga je imela Avstrija, pokaže drugače. Ko je želela popolnoma prepovedati nastope prostoživečih živali v cirkusih, je najprej naletela na neodobranje s strani EU, vendar pa ji je z vztrajnostjo in podporo različnih društev za zaščito živali in podpornikov živali po vsem svetu uspelo uveljaviti svojo prepoved in je bila s tem vzor drugim državam, tudi Sloveniji, ki je v letu 2013 sledila njenemu zgledu.

9.1 PRIMERJAVA ZAKONODAJE ZDRUŽENEGA KRALJESTVA, AVSTRIJE IN SLOVENIJE

Združenemu kraljestvu, Avstriji in Sloveniji je seveda skupno članstvo v EU in s tem je pogojeno tudi upoštevanje uredb in direktiv, ki jih EU narekuje. Tako so vse tri v svoj pravni red implementirale *Uredbo Sveta o varstvu prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst*, *Direktivo Sveta o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst* in *Direktivo Evropskega parlamenta in Sveta o ohranjanju prosto živečih ptic*.

Avstriji in Združenemu kraljestvu je skupno to, da imata krovne (zvezne) zakone, ki veljajo za celotno območje države, potem pa vsaki regiji oziroma zvezni deželi znotraj tega dovoljujeta, da same sprejemajo podrejene zakone, ki bodo veljali na njihovem ozemlju.

V Sloveniji bi to lahko primerjali z zakoni, sprejetimi na državni ravni, in odloki, sprejetimi na lokalni. Vendar tega na področju varstva prostoživečih živali ni in se na celotnem ozemlju RS spoštujejo sprejeti zakoni.

Vsebinsko so si zakoni vseh izbranih držav članic EU dokaj podobni. Narekujejo, da je treba storiti vse, kar je v naši moči, da ohranimo biotsko raznovrstnost v našem okolju. Treba je zaščititi prostoživeče živalske vrste in čim manj posegati v njihovo naravno okolje, zato nastajajo zavarovana območja, s katerimi želijo preprečiti grobo poseganje v naravo.

Tako Avstrija kot tudi Slovenija sta naredili velik korak v pravo smer s prepovedjo uporabe prostoživečih živali v cirkusih. S tem je bilo dokazano, da se stvari lahko spremenijo na bolje, če smo le dovolj potrpežljivi in tudi vztrajni. Ko bodo tudi druge države uvidele, da prepoved prinaša več dobrega kot slabega, da se ljudje lahko zabavamo na drugačen način, ki ne vključuje trpljenja nedolžnih živali, in da s tem gospodarstvo na tem področju ne trpi, nam bodo zagotovo sledile.

Vsem trem državam je tudi skupno, da se lahko, če opazimo kakršno koli nasilje nad živalmi, v skrajnem primeru obrnemo na policijo. V Avstriji se sicer primere zlorab živali prijavi varuhom za zaščito živali ali kateri koli veterinarski ordinaciji, v Sloveniji pa veterinarski inšpekciji.

Varuhe za zaščito živali pozna le avstrijska zakonodaja.

V Sloveniji varuh pravic živali sicer ni določen z zakonom, pač pa ga je ustanovilo Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice. Naloge varuha pravic živali, ki deluje po pooblastilu društva, saj ne gre za organ, ki bi imel javna pooblastila, so priprava predlogov za priznanje pravic živali v ustavi in zakonodaji Slovenije, nudenje pravnega svetovanja glede zaščite živali, predavanja in medijska promocija pravic živali ter drugo (Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice, 2013).

9.2 PREVERJANJE HIPOTEZ

V uvodu sem si zastavila tri delovne hipoteze, ki sem jih preverjala s pomočjo induktivno-deduktivne metode, in sicer:

1. Prva postavljena hipoteza je, da se problemi pojavljajo že pri opredelitvi pojma »prostoživeče živali« in pri vprašanju, ali živali sploh lahko imajo pravice na podlagi zakona. Pojem prostoživeče živali in živali je v slovenski in mednarodni zakonodaji slabo definiran. To je razvidno iz primera, ki se nahaja v 33. odstavku 5. člena *Zakona o zaščiti živali*, kjer je zapisano le, da so živali živi vretenčarji razen človeka. Zakon jih nato le še razdeli na divje, domače, poskusne, rejne itd. Glede na slovenski *Stvarnopravni zakonik* pa se prostoživeče živali obravnavajo kot stvar. Od stvari jih loči to, da jih je prepovedano mučiti in jim povzročati trpljenje, vendar to ne vpliva na njihov pravni položaj. Živali v sodobni družbi same ne morejo uveljavljati svojih pravic in bi bilo to mogoče le, če bi jih v njihovem imenu pravno uveljavljali ljudje. Ob tej navedbi nadalje logično sklepam, da je na tem področju potrebnih še nekaj popravkov in dopolnitev zakonskih in podzakonskih aktov, in s tem potrjujem hipotezo.
2. Druga hipoteza se glasi: »Zakoni na področju zaščite prostoživečih živali niso zadostni.« Hipotezo sem preverjala na osnovi veljavne slovenske zakonodaje s tega področja. Ugotovila sem, da je zakonov in podrejenih aktov sicer veliko, vendar se sankcije za kršitve najverjetneje ne izvajajo zadovoljivo. Nadzorni organi, pooblaščen za delovanje na tem področju, imajo na razpolago številna pravna sredstva, ki so potrebna za zaščito prostoživečih živali, vendar se uporabijo preredko. Po drugi strani pa je kljub temu, da je veliko zakonov, ki urejajo to področje, v njih še vedno preveč prostora za prosto presojo oziroma diskrecijo. Dober primer nekonsistentnosti zakonodajnih aktov pa najdemo v *Zakonu o ohranjanju narave*, kjer 4. odstavek 14. člena pravi, da je brez opravičljivega razloga živalsko vrsto prepovedano poškodovati, v 6. odstavku pa lahko preberemo, da je razlog za ubijanje prostoživečih živali opravičljiv, če ima dejanje

koristno posledico in je družbeno sprejemljivo. To pa pomeni, da lahko zakoni vsebinsko potrjujejo zastavljeno hipotezo, hkrati pa jo dokazujeta tudi pomanjkljivo izvajanje zakonov in diskrecija. Logičen sklep je torej, da hipotezo sprejemem.

3. Pri preverjanju tretje hipoteze, ki pravi, da v primerjavi z drugimi evropskimi državami v Sloveniji še vedno ni omogočena ustrezna zaščita prostoživečih živali, sem izhajala iz mednarodnih aktov, katerih podpisnica je tudi Slovenija (glej poglavje *8.3 Mednarodno pravo na področju prostoživečih živali*). Ugotovila sem, da so predstavljene mednarodne konvencije, evropske konvencije in uredbe uspešno implementirane v slovenski zakonodaji. Iz poglavja *8.2 Zakonodaja v Sloveniji* je razvidno, da številni zakoni, uredbe in pravilniki ščitijo oziroma varujejo prostoživeče živali. Iz tega izhaja, da delovne hipoteze ne morem sprejeti, zato jo zavrnem.

10 ZAKLJUČEK

V uvodu je predstavljen moj pogled na varovanje prostoživečih živali, ki mu v drugem poglavju diplomskega dela sledijo namen in cilj diplomskega dela, uporabljene metode in hipoteze ter zgradba diplomskega dela. Hipoteze sem preverjala tako, da sem poiskala zakone Avstrije, Združenega kraljestva in Slovenije, ki se nanašajo na varstvo prostoživečih živalskih vrst in jih primerjala med seboj.

V tretjem poglavju so predstavljeni osrednji pojmi, ki jih obravnava diplomsko delo. Ti pojmi so: živali, prostoživeče živali, nevarne živali, ogrožena živalska ali rastlinska vrsta, biotska raznovrstnost, ukrepi ohranjanja biotske raznovrstnosti, naravno ravnovesje, zatočišče, ustrezna oskrba živali, mučenje živali in rdeči seznam.

Četrto poglavje opisuje primere dobre prakse varovanja prostoživečih živali po svetu in pri nas. Tako so v Indiji prepovedali nastope delfinov in ork, ki so do tedaj služili kot turistična atrakcija. Vse parke z omenjenimi živalmi bodo zaprli in tudi katera koli druga uporaba teh živali v komercialne namene bo prepovedana. Tudi vlada v Kostariki se ne boji drastičnih ukrepov, saj namerava zapreti vse nacionalne živalske vrtove.

Pravna ureditev varstva živali v EU je predstavljena v petem poglavju. EU igra pomembno vlogo pri razvoju politike in zakonodaje v državah članicah in se tega tudi zaveda. Trudi se izboljšati položaj na področju varstva prostoživečih živali in ohraniti biotsko raznovrstnost našega prostora, da bi lahko v njej uživali tudi naši potomci.

Prva predstavljena država od treh, ki sem jih med seboj primerjala, je Avstrija, ki je predstavljena v šestem poglavju. Na začetku je opisano, kako so se z EU »borili«, da bi v svojo zakonodajo vnesli prepoved uporabe prostoživečih živali v cirkusih, ki bi veljala tako za domače cirkuse kot tudi za gostujoče v njihovi državi. Sledijo opisani pravni viri in nato še pristojnosti ter nadzor.

V sedmem poglavju je opisana pravna ureditev varstva živali v Združenem kraljestvu, kjer so poglobljeni pravni viri v angleški in valižanski pristojnosti. Poglavje se zaključuje s predstavitev pristojnosti in nadzora.

Opisu pravne ureditve varstva živali v Sloveniji je posvečeno osmo poglavje. Pravni predpisi v našem pravnem sistemu se sprejemajo na državni in lokalni ravni. Zaščita prostoživečih živali se obravnava na državni ravni in vsi sprejeti zakoni posledično delujejo na celotnem ozemlju RS. V podpoglavju o zakonodaji v zvezi z varstvom prostoživečih živalskih vrst so opisani vsi zakoni, uredbe, odredbe in pravilniki s tega področja, v naslednjem pa je predstavljeno mednarodno pravo, ki ga je Slovenija sprejela. Poglavje se zaključuje s predstavitev pristojnosti in nadzora.

Deveto poglavje je namenjeno primerjavi zakonodajne ureditve varstva živali v izbranih državah. Na podlagi vseh predstavljenih zakonov lahko zaključimo, da je varstvo prostoživečih živali in njihovega habitata vedno bolj zastopano. Vsem trem izbranim

državam je skupno članstvo v EU. Avstrija in Združeno kraljestvo imata krovne (zvezne) zakone, ki veljajo za celotno območje, nato pa še vsaka regija oziroma zvezna dežela po svoje ureja področje varstva prostoživečih živali. Tako v Avstriji kot tudi v Sloveniji je uporaba prostoživečih živalih v cirkusih prepovedana. Iskreno upam, da bodo našemu zgledu sledile tudi vse ostale države Evrope in sveta.

Skozi svoje diplomsko delo sem v drugem delu devetega poglavja dve delovni hipotezi potrdila in eno zavrnila. Spoznala sem, da kljub mojemu prvotnemu mišljenju, da v primerjavi z ostalimi evropskimi državami v Sloveniji ustrezna zaščita prostoživečih živali ni zadostna, dejstva govorijo drugače, potrebnih pa je še nekaj popravkov in dopolnitev zakonskih in podzakonskih aktov, prav tako pa je pomanjkljivo tudi izvajanje zakonov oziroma izvajanje sankcij za kršitve.

Politika se na nivoju EU in na nacionalnem nivoju zaveda, da je treba še marsikaj storiti za zaščito prostoživečih živali in se zato tudi zakonodaja razvija v smeri vedno večje zaščite prostoživečih živali. Prostora za izboljšanje dosedanjih zakonov je še veliko, vendar tudi dobro napisani in zadostni zakoni še ne pomenijo varnega in brezskrbnega bivanja prostoživečih živali na naših prostorih, če jih ne spoštuje prav vsak posameznik.

Morali bomo spremeniti svojo miselnost in s tem tudi miselnost celotne družbe. Šele takrat, ko bo naša dejanja vodila morala, ne pa pohlep ter brezbržnost, in se bomo zavedali, da smo mi ravno toliko odvisni od narave in vseh živih bitij v njej kot oni od nas, bomo lahko rekli, da živimo v lepem in popolnem svetu, kjer je dovolj prostora za vse.

LITERATURA IN VIRI

MONOGRAFIJE IN ČLANKI

- Arih, Andrej (2010). Ob deseti obletnici konvencije CITES v Sloveniji. *Naše okolje*, bilten Agencije RS za okolje, marec 2010, letnik XVII, št. 3, str. 42–56. Agencija Republike Slovenije za okolje, Ljubljana. Privzeto 12. 7. 2013 iz: http://www.arso.gov.si/o%20agenciji/knji%C5%BEnica/mese%C4%8Dni%20bilten/NASE%20OKOLJE2010_03.pdf.
- Borchardt, Klaus-Dieter (2011). *Osnove prava Evropske unije*. Urad za publikacije Evropske unije, Luksemburg. Privzeto 29. 7. 2013 iz: <http://eur-lex.europa.eu/sl/editorial/abc.pdf>.
- (CBD, 2010). 'Dodo Awards' presented to Canada and the EU. *CBD Alliance*, The Convention on Biological Diversity Alliance, 25. december 2010. Privzeto 19. 7. 2013 iz: <http://www.cbdalliance.org/blog/2010/10/25/dodo-awards-presented-to-canada-and-the-eu.html>.
- Curtin, Ashley (2013). India Bans Commercial Dolphin Entertainment. *Nation of Change*, 29. 7. 2013. Privzeto 15. 8. 2013 iz: <http://www.nationofchange.org/india-bans-commercial-dolphin-entertainment-1375108058>.
- Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice (2013). *Varuh pravic živali*. Privzeto 25. 9. 2013 iz: <http://www.osvoboditev-zivali.org/?pnm=02473>.
- European Wildlife (2012). Bad news: brown bears extinct in Austria. *European Wildlife*, 28. februar 2012. Privzeto 20. 9. 2013 iz: <http://www.eurowildlife.org/news/bad-news-brown-bears-extinct-in-austria/>.
- Sal (2013). Na Kostariki bodo zaprli živalske vrtove in izpustili živali iz kletk. *Dnevnik*, avgust 2013. Privzeto 19. 8. 2013 iz: <http://www.dnevnik.si/magazin/aktualno/na-kostariki-bodo-zaprli-zivalske-vrtove-in-izpustili-zivali-iz-kletk>.
- Ulamec, Petra (2010). *Odškodnine za škodo, ki jo povzročijo živali zavarovanih vrst*. Agencija republike Slovenije za okolje. 22. december 2010. Privzeto 26. 9. 2013 iz: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=338.
- Ulamec, Petra (2012). *Odškodnine za škodo, ki jo povzročijo živali zavarovanih vrst*. Agencija Republike Slovenije za okolje. 7. junij 2013. Privzeto 26. 9. 2013 iz: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=363.
- Ulamec, Petra (2013). *Odškodnine za škodo, ki jo povzročijo živali zavarovanih vrst*. Agencija Republike Slovenije za okolje. 28. april 2012. Privzeto 26. 9. 2013 iz: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=529.
- (VGT, 2007). History of the Austrian ban on wild animals in circuses. *VGT – Verein Gegen Tierfabriken* (Association against animal factories). Privzeto 13. 7. 2013 iz: http://www.vgt.at/projekte/tierzirkus/detailinfo_en.php.

- Vicario, Lorenzo (2012). *Biotska raznovrstnost, narava in tla*. Evropski parlament, januar 2012. Privzeto 22. 5. 2013 iz: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/sl/FTU_4.10.4.pdf.
- Watts, Jonathan (2010). Costa Rica recognised for biodiversity protection. *The Guardian*, Environment, 25. oktober 2010, guardian.co.uk. Privzeto 22. 5. 2013 iz: <http://www.guardian.co.uk/environment/2010/oct/25/costa-rica-biodiversity>.

VIRI

- (ARSO, 2013). *Odškodnine*. Agencija Republike Slovenije za okolje. Privzeto 20. 9. 2013 iz: <http://www.arso.gov.si/narava/%C5%BEivali/od%C5%A1kodnine/>.
- (DEFRA, 2013a). *Partnership for Action Against Wildlife Crime*. DEFRA – Department for Environment, Food & Rural Affairs, 27. marec 2013. Privzeto 20. 7. 2013 iz: <http://www.defra.gov.uk/paw/>.
- (DEFRA, 2013b). *Wildlife inspectors: Animal Health and Veterinary Laboratories Agency*. DEFRA – Department for Environment, Food & Rural Affairs, 11. april 2013. Privzeto 20. 7. 2013 iz: <http://www.defra.gov.uk/ahvla-en/imports-exports/cites/wildlife-inspectorate/>.
- (EPM, 2005). *Pravni red – Slovenija*. Evropska komisija, Evropska pravosodna mreža v civilnih in gospodarskih zadevah. 2. september 2005. Privzeto 1. 8. 2013 iz: http://ec.europa.eu/civiljustice/legal_order/legal_order_sl.html.
- (European Justice, 2010a). Pravo držav članic – Anglija in Wales. *European Justice*. 1. maj 2010. Privzeto 20. 8. 2013 iz: https://e-justice.europa.eu/content_member_state_law-6-ew-sl.do?member=1.
- (European Justice, 2010b). Pravo držav članic – Severna Irska. *European Justice*. 1. maj 2010. Privzeto 20. 8. 2013 iz: https://e-justice.europa.eu/content_member_state_law-6-ni-sl.do?member=1.
- (European Justice, 2013a). Pravo držav članic – Avstrija. *European Justice*. 10. september 2013. Privzeto 20. 8. 2013 iz: https://e-justice.europa.eu/content_member_state_law-6-at-sl.do.
- (European Justice, 2013b). Pravo držav članic – Škotska. *European Justice*. 3. maj 2013. Privzeto 20. 8. 2013 iz: https://e-justice.europa.eu/content_member_state_law-6-sc-sl.do.
- (European Justice, 2013c). Pravo držav članic – Slovenija. *European Justice*. 4. februar 2013. Privzeto 15. 7. 2013 iz: https://e-justice.europa.eu/content_member_state_law-6-si-sl.do.

- (Metropolitan Police, 2013). *Wildlife Crime Unit*. Metropolitan Police, Mayor's Office for Policing and Crime 2013. Privzeto 10. 9. 2013 iz: <http://content.met.police.uk/Site/wildlifecrime>.
- (MOP-ARSO, 2001). *Pregled stanja biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti v Sloveniji*. Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija Republike Slovenije za okolje, Ljubljana. Privzeto 22. 5. 2013 iz: http://www.arso.gov.si/narava/poro%C4%8Dila%20in%20publikacije/biotska_raznovrstnost0.pdf.

Mednarodna zakonodaja

- (Agricultural Document Library, 2011). Title: *The Wildlife and Countryside Act*. Agricultural Document Library. University of Hertfordshire, 2011. Privzeto 10. 7. 2013 iz: <http://adlib.everysite.co.uk/adlib/defra/content.aspx?id=000IL3890W.184T0HPHICY935>.
- (B-VG, 2013). *Bundes-Verfassungsgesetz – Federal Constitutional Law – B-VG*. BGBl. I Nr. 164/2013. Privzeto 10. 7. 2013 iz: <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138> in http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/ErV/ERV_1930_1/ERV_1930_1.pdf.
- (93/626/EEC, 1993). *Council Decision 93/626/EEC of 25 October 1993 concerning the conclusion of the Convention on Biological Diversity*. Privzeto 22. 5. 2013 iz: http://europa.eu/legislation_summaries/environment/nature_and_biodiversity/l28102_en.htm.
- (Direktiva 92/43/EGS, 1992). Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst. Uradni list L 206, 22. 7. 1992, str. 0102-0145. Privzeto 24. 6. 2013 iz: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:02:31992L0043:SL:PDF>.
- (Direktiva 1999/22/ES, 1999). Direktiva Sveta 1999/22/ES z dne 29. marca 1999 o zadrževanju prosto živečih živali v živalskih vrtovih. Uradni list L 094, 9. 4. 1999, str. 0024-0026. Privzeto 24. 6. 2013 iz: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999L0022:SL:NOT>.
- (Evropska komisija, 2007). *Predpisi o trgovini s prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami v Evropski uniji: Uvod v Konvencijo o mednarodni trgovini z ogroženimi prosto živečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (CITES) in njeno izvajanje v Evropski uniji*. Evropska komisija, Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, Luxembourg, 2007. Privzeto 22. 5. 2013 iz: http://ec.europa.eu/environment/cites/pdf/trade_regulations/KH7707262SLC.pdf.

- (Evropska unija, 2013). *Pravo EU: Uredbe, direktive in drugi akti*. Privzeto 2. 8. 2013 iz: http://europa.eu/eu-law/decision-making/legal-acts/index_sl.htm.
- (GOV.UK, 2013). Travelling circus animals licence. GOV.UK. Privzeto 5. 9. 2013 iz: <https://www.gov.uk/travelling-circus-animals-licence>.
- (Houses of parliament, 2011). Biodiversity Offsetting. *Postnote*, No. 369, January, 2011, Houses of parliament, Parliamentary office of science & technology. Privzeto 22. 5. 2013 iz: http://www.parliament.uk/documents/post/postpn_369-biodiversity-offsetting.pdf.
- (JNCC, 2010a). *Nature Conservation (Scotland) Act 2004*. Joint Nature Conservation Committee – JNCC. Privzeto 30. 7. 2013 iz: <http://jncc.defra.gov.uk/page-3148>.
- (JNCC, 2010b). *Northern Ireland legislation*. Joint Nature Conservation Committee – JNCC. Privzeto 30. 7. 2013 iz: <http://jncc.defra.gov.uk/page-3175>.
- (JNCC, 2010c). *UK Legislation*. Joint Nature Conservation Committee – JNCC. Privzeto 12. 7. 2013 iz: <http://jncc.defra.gov.uk/page-1376>.
- (JNCC, 2013). *Wildlife Crime Conservation Advisory Group*. Joint Nature Conservation Committee – JNCC. Privzeto 19. 8. 2013 iz: <http://jncc.defra.gov.uk/page-4098>.
- (Natural Environment and Rural Communities Act, 2006). *Natural Environment and Rural Communities Act 2006, Chapter 16*. Crown copyright, 2006. Privzeto 5. 8. 2013 iz: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/16/pdfs/ukpga_20060016_en.pdf?timeline=true.
- (TSchG, 2013). *Bundesgesetz über den Schutz der Tiere (Tierschutzgesetz – TSchG)*. BGBl. I Nr. 80/2013. Privzeto 20. 9. 2013 iz: <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20003541> in http://bkacms.bka.gv.at/2004/10/7/animalprotectionact_neu.pdf.
- (Uredba 338/97/ES, 1996). *Uredba Sveta (ES) št. 338/97 z dne 9. decembra 1996 o varstvu prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst z zakonsko ureditvijo trgovine z njimi*. Uradni list L 061, 03/03/1997 str. 0001–0069. Privzeto 24. 6. 2013 iz: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31997R0338:SL:HTML>.

Slovenska zakonodaja

- (MKBR, 1996). Zakon o ratifikaciji Konvencije o biološki raznovrstnosti (MKBR). Ur. l. RS-MP, št. 7/1996. Privzeto 14. 8. 2013 iz: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlmpid=199629>.
- (MKVSPZ, 1998). Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu selitvenih vrst prostoživečih živali (MKVSPZ). Ur. l. RS-MP, št. 18/1998, spremembe: Ur. l. RS-MP,

- št. 27/1999. Privzeto 24. 6. 2013 iz: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlImpid=199846>.
- (MZZ, 2013). Mednarodno pravo. Ministrstvo za zunanje zadeve. Privzeto 18. 8. 2013 iz: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/mednarodno_pravo/.
 - (Odredba BROŽPVU, 2001). Odredba o bivalnih razmerah in oskrbi živali prostoživečih vrst v ujetništvu. Ur. l. RS, št. 90/2001. Privzeto 24. 6. 2013 iz: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=32820>.
 - (Pravilnik UORŽVRS, 2002). Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam. Ur. l. RS, št. 82/2002, spremembe: Ur. l. RS, št. 42/2010. Privzeto 15. 8. 2013 iz: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200282&stevilka=4055>.
 - (Uredba RNVTŽRV, 2008). Uredba o ravnanju in načinih varstva pri trgovini z živalskimi in rastlinskimi vrstami. Ur. l. RS, št. 39/2008, spremembe: Ur. l. RS, št. 106/2010, 78/2012. Privzeto 24. 6. 2013 iz: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200839&stevilka=1636>.
 - (Uredba ZŽPŽV, 2002). Uredba o zatočišču za živali prosto živečih vrst. Ur. l. RS, št. 98/2002, spremembe: Ur. l. RS, št. 46/2004, 39/2008. Privzeto 24. 6. 2013 iz: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200298&stevilka=4893>.
 - (Uredba ZPŽŽV, 2004). Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah. Ur. l. RS, št. 46/2004, spremembe: Ur. l. RS, št. 109/2004, 84/2005, 115/2007, 96/2008, 36/2009, 102/2011. Privzeto 24. 6. 2013 iz: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200446&stevilka=2216>.
 - (Uredba ZŽPŽV, 2002). Uredba o zatočišču za živali prosto živečih vrst. Ur. l. RS, št. 98/2002, spremembe: Ur. l. RS, št. 46/2004, 39/2008. Privzeto 24. 6. 2013 iz: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200298&stevilka=4893>.
 - (ZON-UPB2, 2004). Zakon o ohranjanju narave (uradno prečiščeno besedilo) (ZON-UPB2). Ur. l. RS, št. 96/2004, spremembe: Ur. l. RS, št. 8/2010. Privzeto 24. 6. 2013 iz: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200496&stevilka=4233>.
 - (ZPNačrt, 2007). Zakon o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt). Ur. l. RS, št. 33/2007, 13. 4. 2007. Privzeto 12. 8. 2013 iz: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200733&stevilka=1761>.
 - (ZVO-1, 2004). Zakon o varstvu okolja (ZVO-1). Ur. l. RS, št. 41/2004, 22. 4. 2004. Privzeto 12. 8. 2013 iz: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200441&stevilka=1694>.
 - (ZVO-1B, 2008). Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu okolja (ZVO-1B). Ur. l. RS, št. 70/2008, 11. 7. 2008. Privzeto 12. 8. 2013 iz: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200870&stevilka=3026>.

- (ZZZiv-B, 2007). Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaščiti živali (ZZZiv-B). Ur. l. RS, št. 14/2007, 16. 2. 2007. Privzeto 4. 8. 2013 iz: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=78339>.
- (ZZZiv-UPB3, 2013). Zakon o zaščiti živali (uradno prečiščeno besedilo) (ZZZiv-UPB3). Ur. l. RS, št. 38/2013, 3. 5. 2013. Privzeto 24. 6. 2013 iz: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201338&stevilka=1457>.